ním darem; *otvieraje život* vycházeje z lůna matčina (při prvním porodu); *svatý hospodinu bude slúti* bude zasvěcen bohu – 24 *dvé hrdlíčat anebo dvě ptáčětě holubiej* (duál) dvě hrdliččí mláďata anebo dvě holoubátka

25 *báznivý* bohabojný; *utěšenie israhelského* útěchu pro Izrael, tj. slíbeného spasitele (srov. Iz. 19,20 aj.) – 26 *bieše vzal otpověd* dostal slib; *jeliž dřieve* dokud ne; *mazancě* pomazaného – 27 *v duše* naplněn duchem svatým; *uvodiechu* uváděli (do chrámu); *zákonového* uzákoněného – 28 *poblaha* (aor.) začal velebit, blahoslavit – 30 *jsta viděle* (duál) viděly – 32 *osadě Israheli* lidu izraelskému (plebis tuae Israel) – 33 *biešta divna* (duál) byli udiveni – 34 *jí* (gen. duálu) jich; *toť* ejhle, hle; *uložen... na spadenie* ustanoven k pádu; *otpoviedáno* odpíráno – 35 *ohlášena* vyjevena

36 *bieše přěběhla* (plqperf.) přestála, prožila; *ot děvstvie* od panenství, od dívčích let – 37 *nevychodieše* (imperf.) nevycházela – 38 *zpoviedáše sě hospodinu* vzývala, velebila hospodina (confitebatur Domino); *ožídáchu* očekávali s nadějí – 40 *posileváše sě* sílilo

41 *na den slavný Veliky noci* ve svátek velikonoční (židovský) – 42 *slavného* svátečního (diei festi) – 43 *nevzvěděli* nedověděli se, nezjistili – 44 *domniece sě* domnívajíce se; *v tovařiství* ve společnosti; *jidu* ušli – 45 *ptajíce jeho* ptajíce se po něm, hledajíce ho – 46 *mezi mistry* mezi zákoníky, tj. vykladači, učiteli zákona Mojžíšova; *tiežíce* dotazuje se – 48 *bolejíce* rmoutíce se, s bolestí – 49 *co jest, že* proč – 50 *neurozuměchu* neporozuměli – 51 *bieše poddán* byl poslušný

BIBLE

První úplný text staročeské bible nevznikl soustavným překladem jako čtveroevangelium, nýbrž svodem hotových překladů jednotlivých knih. Šlo tedy o práci několika překladatelů. Protože tento svod, který nazýváme první redakcí staročeského biblického překladu, byl pořízen v 2. polovině 14. století, nechybíme, uvedeme-li jej v souvislost s rozvojem biblických studií po založení pražské university.

Také reformní hnutí, připravující ideologické předpoklady pro vznik pozdějšího husitství, utíkalo se k bibli jako ke zdroji obrodných myšlenek, a protože bylo hnutím zasahujícím široké lidové vrstvy, jevila se zde potřeba českého znění bible tím naléhavěji. Požadavek, aby text bible v národním jazyce došel obecné známosti, bylo ovšem třeba probojovávat. Je to patrno z vystoupení Štítného na obhajobu četby české bible. Pozdější svědectví o znalosti bible i v prostém lidu a veliké množství zachovaných rukopisných biblí z 15. století však dokazují, že se požadavek vyslovený Štítným plně uskutečnil.

Touto naléhavou a trvalou potřebou českého znění bible si vysvětlíme, proč nezůstalo nadlouho při znění první redakce, proč byly biblické texty znovu a znovu překládány, takže v průběhu jediného století došlo k vytvoření celkem čtyř redakcí biblického překladu. O vážnosti, jaká se českému biblickému znění připisovala, svědčí úvaha o překládání bible, dochovaná v některých biblických rukopisech (viz zde na s. 523).

(PROLOG KE GENESI)

Prolog ke Genesi se zachoval pouze ve třech biblích první redakce, a je tedy její zvláštností. Prolog je zřejmě původním výtvorem některého z pořadatelů této redakce: soudíme tak proto, že jeho předloha nebyla nalezena v žádné latinské ani jiné bibli. Některé jazykové prvky prologu připomínají práce Štítného.

Obsah prologu je spekulativně dogmatický, řeší otázku, kde byl bůh před stvořením světa, a otázku, proč stvořil člověka.

Dávnieho věku slovutný muž Aristotileš v jedněch knihách v svých píše a řka: „Všickni lidé ot přirozenie uměti žádají.“ Točíš tak jest člověčí rozum v své žádosti zpósobený, že sě dálež dálež, výšež výšež v neznamenitých věcech rozvodě ptá i tieže, otkud jest co pošlo a na čem co lpí a které
5 všeliká věc skonánie má. Pro něžto chtiece to vzvěděti, který jest počátek v svém stvoření tento svět měl, slušie věděti najprvé, kdež jest byl hospodin těch časóv, donivadžto ničehož byl nestvořil. K tomu otpovědě svatý Augustin a řka: „Buoh v svém přěslavném veleslavenství bez počátka byl je vždy; jemužto ničehož mimo sě nic třěba nenie. Ale sám v sobě v své
10 jestosti nebo bytnosti mocně okršluje i ohrazuje všěch dobrostí svrchovánie; a to činí neobkličně, nezmierně, nepostižně, ale všemohúcně.“ To je tiem rozumem řečeno, že co kdy v schráně své věčnosti buoh jest učinil, toho ijeden rozumem ani smyslem osáhnúti móže, ani rozumem jeho věčných časóv změřiti, ani jeho božských múdrostí kterým umem sstihnúti. A to vše, což
15 jest svým všemohutenstvím všelikému stvoření divnosti zjevil, tiem své bezčíslné milosti dobrotu ukázal.

O tom mámy znamenitě psáno, že když jeden slovutný mistr o svatého písma nesnadnosti s mnohými žáky sě hádal, vstúpiv do té školy jeden divné postavy člověk, promluvil nemotorným hlasem a řka: „Mistře, tieži tebe,
20 kde tehdy byl ten, kromě něhožto nic nebylo?“ Jemužto mistr otpovědě a řka: „Anebos anjel, anebos ďábel, protož tvé otázanie v tento čas otpovědi nemá.“ K němužto ten člověk vece: „Mistře, když mi otpovědi nynie nechceš dáti, ale věz to: Kdežť nynie jest, tudiežť jest i tehdy byl, ješto ničehož nebylo; neb sám v sobě dosti má a nikohéhož jemu třěba nenie, ani
25 mu čeho sě nedostává.“

Druhé slušie věděti, proč jest člověk stvořen. K tomu otpoviedá svatý Augustin a řka, že jest buoh stvořil člověka pro svú slavnú dobrotu. Neb jakožto praví svatý Dionysius, že všeliká dobrota, ta sě v sobě netají, ale ot svého přirozenie jiným sě spořě rozdávajíc pojíčie, a protož, že jest buoh bez
30 měny svrchovaná dobrota, nechtěl sě v své věčnosti tajiti, ale ráčil, veš svět stvořiv, svú svatú dobrotu všěm tvářem ukázati. A skrze to dal sě všemu světu znáti, jakožto praví múdrý Šalomún: „Ot velikosti všěch stvoření poznán bude stvořitel.“

A také jest proto člověk stvořen, aby bohu v své věčnosti snažně
35 slúžil. Ne proto, by bohu člověčie služby třěba bylo, ale aby člověk svého stvořitele znaje, jeho sě milosti modle i klaněje, v jeho sě všemohúcí dobrotě kochaje věčné sě radosti doslúžil. A jakož jest člověk stvořen na to, aby bohu slúžil, takež jest svět stvořen na to, aby člověku slúžil. I posazen jest člověk na prostřěd, aby člověku svět a člověk bohu slúžil. A proto to vše,

40 což jest na světě, to jest na úžitek člověku stvořeno, aby s tiem se vším boha znaje jemu slúžil. Skrzě nižto službu nic božství nepřibude, ale lidská žádost, a ti, ješto sě v tom dobrém znají, ti své spašenie svrchují.

A protož, tieže-li kto, kterak jest počátek tento svět jměl anebo kaký, o tom Mojžieš, muž boží, v svých prvních knihách píše, o stvoření všeho
45 světa zjevením ducha svatého píše a řka takto.

1 *Aristotileš... píše:* cit. Aristoteles, Metafysika I, 1; *v jedněch knihách* v jednom spise – 2 *uměti žádají* věděti touží – 3 *dálež dálež, výšež výšež* dál a dál, výš a výš; *neznamenitých* nezřejmých, neviditelných, nadpodstatných – 4 *sě rozvodě* rozpřáhaje se (myšlením), rozváděje; *lpí* závisí – 5 *všeliká věc* všechny věci; *pro něžto* pročež – 7 *donivadžto* dokud – 8 *Augustin:* cit. De spiritu et anima (O duchu a duši; PL 40, 882-883); *v svém... veleslavenství* ve své velebnosti – 9-10 *v své jestosti nebo bytnosti* ve své bytosti, ve své existenci; *okršluje i ohrazuje* vymezuje i zahrnuje; *všech dobrostí svrchovánie* svrchované dobro – 11 *neobkličně, nezmierně, nepostižně* neobsažitelně, nezměřitelně, nepostižitelně; *tiem rozumem* v tom smyslu – 12 *v schráně* v úkrytu – 12-13 *ijeden... osáhnúti móže* nikdo nemůže obsáhnouti, pochopiti – 13-14 *rozumem... změřiti* pochopiti dobu trvání; *sstihnúti* postihnouti, pochopiti – 15 *všemohutenstvím* všemohoucností; *divnosti* podivuhodných věcí, jevů – 16 *bezčíslné milosti* nesmírné lásky – 17 *znamenitě* zřetelně – 23 *tudiežť* tamtéž – 24 *nikohéhož* nikoho

26 *druhé* za druhé – 27 *Augustin:* cit. Confessiones (Vyznání; PL 32, 845) – 28 *svatý Dionysius:* Dionysius Areopagita, jmenovaný v Skutcích apoštolských, první biskup v Aténách; přičítalo se mu autorství několika spisů, které však vznikly až v 5.-6. stol. n. l.; cit. De divinis nominibus (O božích jménech) podle Tomáše Akvinského, Theol. summa I, 5,2 nebo I, 13,11 (srov. PG 3,686) – 29 *sě spoře rozdávajíc pojíčie* hojně se rozdává a propůjčuje – 30 *bez měny* bez proměny – 32 *múdrý Šalomún:* Šalomoun, syn Davidův, třetí král izraelský (vládl asi 973-933 př. n. l.), podle 1 Král. 3,5-12 obdařený mimořádnou moudrostí; cit. Moudr. 13,5 – 41 *skrzě nižto službu* kteroužto službou – 42 *sě v tom dobrém znají* to dobro vyznávají; *svrchují* dovrší, dokonají – 43 *kaký* jaký

(STVOŘENÍ SVĚTA)

Podání biblické knihy Genesis o stvoření světa bylo ve středověkém křesťanském světě oficiálním názorem o vzniku vesmíru a života. Bylo i častým motivem miniaturního malířství, především právě v biblických rukopisech (viz např. zde na barevné příloze III charakteristickou výzdobu počátku knihy Genesis v Padeřovské bibli). Doba stvoření světa byla v souhlase s židovským letopočtem kladena do poměrně nedaleké minulosti, 5500 let před počátek našeho letopočtu. Stopy tohoto počítání najdeme např. ve staroslověnském Proglasu (srov. náš Výbor I, s. 42n.).

(Gen. 1-2)

Tuto sě počíná prvnie kapitula

a prvé knihy Mojžiešěvy, ješto slovú Genesis, o stvoření světa, kterak jest buoh svět stvořil i to všechno, což jest na něm.

(1) Na počátcě stvořil bóh nebe i zemi. (2) Ale země byla neúžitečna a prázdna a tmy biechu nad tváří propasti a duch boží nášieše sě nad vodami. (3) I vecě bóh: „Buď světlo!" I stvořeno jest světlo. (4) I viděl bóh světlost, že jest dobrá. I rozdělil světlost ode tmy. (5) I nazval jest světlost dnem a tmy nocí. I učiněn jest večer a zítra den jeden.

(6) I opět vecě bóh: „Buď stvrzenie uprostřěd vod i rozděl vody ot vod!" (7) I učinil bóh stvrzenie i rozdělil vody, ješto biechu pod stvrzením, od těch, ješto biechu nad stvrzením. I stalo sě jest tak. (8) I nazval bóh to stvrzenie nebem. I sta sě večer a z jitra druhý den.

(9) I vecě opět bóh: „Shromažďte sě vody, ješto pod nebem jsú, u miesto jedno a ukaž sě suchost!" I stalo sě jest tak. (10) I nazval bóh suchost zemi a shromážděnie vod nazval moře. I viděl bóh, že jest dobré. (11) I řekl: „Vzploď země bylinu zelenú činijící siemě a dřěvo jablko nesúcie, čině ovotce podlé přirozenie svého, jehož siemě v sobě samo buď na zemi!" I stalo sě jest tak. (12) I vzplodila země bylinu zelenú, jmajíce siemě podlé plodu svého, a dřěvo, nesa ovotce a jmajíce každé siemě plodície podlé přirozenie svého. I viděl bóh, že jest dobré. (13) I sta sě ot večera až do jitra den třetí.

(14) Pak vecě bóh: „Buďte světla v stvrzení nebeském a rozdělte den s nocí a buďte na rozeznánie časóv i dnóm i letóm, (15) aby svietily na stvrzení nebeském a osvietily zemi!" I sta sě tak. (16) I učini bóh dvě velicie světle: světlo většie, aby dni svietilo, a světlo menšie, aby svietilo noci; a k tomu hvězdy, (17) ješto ustaveny jsú v stvrzení nebeském, aby svietily nad zemí (18) a vládly dnem i nocí a světlo rozdělily se tmú. I uzřě bóh, že jest dobré. (19) I sta sě s večera a z jitra den čtvrtý.

(20) Také potom vecě bóh: „Vzploďte vody z sebe plod rybný dušě živné i plod létavý nad zemí pod stvrzením nebeským!" (21) I stvoři bóh velryby úřitné i všelikú duši živnú i hýbající, kterúž sú vody z sebe vydaly, každé obláště v svém zpósobení, i vešken plod létavý podlé přirozenie svého. I uzřě bóh, že jest dobré. (22) I požehna tomu tvoru a řka: „Rosťte a rozmnožte sě a naplňte sebú vody mořské, a ptačstvo sě rozploď na zemi!" (23) I sta sě od večera až do jitra den pátý.

(24) Opět vecě bóh: „Vyveď země tvor živý v svém pořádě: dobytek i žížaly i zvěř zemská podlé podobenství jich!" I sta sě tak. (25) I učini bóh zvieřata zemská, každá vedlé podobenství jich, i dobytek i rozličné žížaly, ješto sě plazie po zemi v svém přirození. I uzřě bóh, že jest to dobré.

(26) I vecě: „Učiňmy člověka k obličěji a ku podobizně našiej, aby panoval rybám morským a ptačstvu, ješto shromážděno jest a léce pod stvrzením nebeským, i zvieřatóm zemským i stvoření všemu i všemu tvoru plazijíciemu, ješto sě hýbe na zemi!" (27) I stvoři bóh člověka k obličěji i k podobenství svému; a k obličěji božiemu stvořil jeho, samcě a samici stvořil je. (28) I požehna bóh jich a řka: „Rosťte a ploďte sě a naplňte zemi a porobte ji sobě; a panujte rybám mořským i ptačstvu, ješto u povětří léce, i všemu stvoření, jenž sě hýbe na zemi!" (29) I vecě bóh: „Aj toť, dal sem vám všelikú zelinu, nesúci siemě podlé přirozenie svého, a všeliké dřěvo, jmajíce v sobě samém siemě přirozenie svého, aby bylo vám na pokrm (30) i všěm zvieřatóm na zemi i všelikému ptáku pod nebem i všemu stvoření, na zemi ješto hýbají sebú, v němžto jest duše živá, aby sobě měl na pokrmenie." I sta sě tak. (31) I uzřě bóh všecko, což bieše stvořil, a to vše bieše velmi dobré. I sta sě večer a z jitra den šestý.

Druhý rozdiel

(1) Tehdy svrchovachu sě pak nebesa i země i všěchna jich okrasa. (2) I dokona bóh sedmý den všechno dielo své, ješto dělal. I otpočinu den sedmý ote všeho diela, což bieše udělal. (3) I požehna dne sedmého i posvěti jeho, neb v tom dni přěstal ote všeho diela svého, což bieše stvořil bóh, aby učinil.

(4) Tato jsú porozenie nebě i země a kdy jsú stvořeny, toho dne, jehož bóh učinil nebe i zemi (5) i všěcku chrast polskú, dřieve než vyšla na zemi, všelikú zelinu po vlastech, dřieve nežli jest plod nesla; nebo tehdy hospodin bóh nessieláše deště na zemi a člověk nebieše, jenž by dělal zemi. (6) Ale studnicě vzplýváše z země rozvlažujíc vešken svrchek zemský. (7) Tak pak stvoři hospodin bóh člověka z jíly nebo z hlíny země i vdeše v obličěj jeho vdešenie života; i by učiněn člověk v duši živú. (8) I učinil bieše hospodin ráj rozkoši ot počátka, v němž postavi člověka, jehož bieše stvořil. (9) I vyvedl hospodin bóh z prsti všeliké dřěvo krásné viděti a ovoce jeho ku požívaní chutné. A také dřěvo živosti prostřěd ráje a dřěvo zvěděnie dobrého i zlého. (10) A řěka vychodieše z miesta rozkoši k rozvlažení rajskému, jenž sě ottud ve čtyři prameny dělí. (11) Jmě první řěcě Fizon, to jest ješto sě točí okolo všie země Evilat, tu kdež sě zlato rodí. (12) A zlato té země přědobré jest. Tudiež také nalézají drahé kamenie, ješto slóve bdelium, a kámen, ješto slóve onychinus. (13) A druhé řěcě jmě jest Gion; ta obchodí všicku múřěnínskú zemi. (14) Třetí pak řěcě jmě jest Tygris; ta jde proti Asyron neb Asyrios. Řěka čtvrtá řečena jest Eufrates.

(15) Tehdy vzem bóh hospodin člověka i postavi jej v ráji rozkoši, aby dělal a ostřiehal jeho. (16) I přikáza jemu a řka: „Se všeho rajského dřievie

ovotce jez, (17) ale s dřěva zvěděnie dobrého i zlého nejez! Nebo v kterýž kolivěk den okusíš, smrtí umřeš."

(18) I opět vecě hospodin bóh: „Nenie dobro býti člověku samému; učinimy jemu spomoc nebo spomoženie podobné jemu." (19) Tak pak stvořiv hospodin bóh z země všeliká zvieřata zemská i vše ptačstvo nebeské, přivedl je přěd Adama, aby je opatřil a dal jim jména. A ve všem stvoření duše živúcie, jakž jest Adam nazval kterému jmě, to jest jméno jeho. (20) Nazval jest Adam jména jich všelikému stvoření zvieřěciemu, dobytčiemu i ptačiemu. Adamovi nebieše nalezen pomocník podobný jemu. (21) I vpusti proto hospodin bóh otrápenie snové v Adama; a když bieše usnul, tehdy vyňal řebro jedno jeho i naplnil to miesto masem. (22) I uděla hospodin bóh z té kosti, jenž bieše z Adamova boku vyňal, ženu; i přivede ji přěd Adama. (23) I vecě Adam: „Toť již kost z mých kostí a tělo z těla mého; ta bude slúti mužicě, nebo jest z mužě vzata. (24) Pro nižto člověk opustí otcě svého i máteř svú a bude sě své ženy přídržěti; a budeta dva v jednom těle." (25) I biešta oba náha, Adam i Eva, jeho žena, a nestydiešta sě.

Kap. 1, nadpis: *prvé knihy* první kniha – 2 *nášicše sě* (imperf.) vznášel se – 5 *zítra* z jitra (mane)

6 *stvrzenie* obloha (firmamentum) – 9 *suchost* souše – 11 *dřěvo* strom – 12 *podlé plodu* podle druhu – 16 *dvě velicie světle* (duál) dvě veliká světla – 17 *ustaveny* postaveny, umístěny – 20 *plod rybný duše živné* živočichy druhu ryb (odchylný překlad; reptile animae viventis); *plod létavý* ptactvo – 21 *úřitné* obrovské; *všeliků duši živnú i hýbajíci* všechny živočichy schopné pohybu; *oblášté v svém zpósobení* zvlášť ve vlastní podobě, tj. podle jednotlivých druhů (in species suas)

24 *v svém pořádě* podle svého řádu, tj. podle jednotlivých druhů (in genere suo); *žížaly* plazy (reptilia); *podlé podobenství* podle vzhledu, podle druhu (secundum species suas) – 26 *léce* létá – 29 *všeliků zelinu* všechny druhy rostlin – 30 *na pokrmenie* za pokrm

Kap. 2, nadpis: *rozdiel* oddíl, kapitola – 1 *svrchovachu sě* (aor.) dokonána jsou – 4 *porozenie* rody, pokolení (generationes) – 5 *chrast polskú* roští polní; *po vlastech* po krajinách; *nessieláše* nesesílal; *by dělal* obdělával by – 6 *vzplýváše* vyvěrala; *svrchek zemský* povrch země (superficiem terrae) – 7 *z jíly* z jílu; *vdeše* (aor.)... *vdešenie* vdechl... vdechnutí – 9 *krásné viděti* krásné na pohled; *živosti* života; *zvěděnie* poznání, vědění – 10 *k rozvlažení rajskému* aby zavlažila ráj – 11 *Fizon... Evilat:* zeměpisné názvy pravděpodobně z okolí Perského zálivu – 12 *ješto slóve bdelium:* jde o ztvrdlou vonnou pryskyřici stromu Balsamodendron mukul, sloužící jako kadidlo; *onychinus:* jde buď o beryl, chrysopras nebo onyx – 13 *Gion:* míněn patrně horní tok Nilu; *múřěninskú zemi:* míněna Etiopie – 14 *Tygris... Eufrates:* řeky v Mezopotámii, vlévající se společně do Perského zálivu; *proti Asyron neb Asyrios:* vedle sebe položen tvar řec. i lat., označující obyvatele Asýrie

15 *vzem* vzav; *aby ostřiehal* aby střežil – 18 *učinimy* učiňme – 19 *aby opatřil* aby spatřil, uviděl – 21 *otrápenie snové* omamující, hluboký spánek – 23 *toť již* ejhle; *mužicě* žena mužova (virago) – 24 *budeta* (duál) budou

(O SAMSONOVI)

Příběh o Samsonovi je obsažen ve starozákonní knize Soudců, která pojednává o dějinách izraelského národa před nastolením království, kdy v čele Izraelitů stáli tzv. soudcové. Tento příběh i jeho jednotlivé epizody byly častým motivem středověkého i pozdějšího výtvarného umění (viz např. miniaturu v Krumlovském sborníku). Postava Samsona se stala i jakýmsi biblickým protějškem antického Herkula i Achilla jako symbol síly a zároveň zranitelnosti.

Na vývoji staročeského znění příběhu o Samsonovi můžeme pozorovat, jak bylo vyprávění zvolna rozváděno a uvolňováním vztahu k latinskému originálu beletrizováno. Děj sám ostatně k takové beletrizaci sváděl a patřil až do nové doby k oblíbeným výpravným látkám čerpaným z bible. Taková beletrizace je nejvýrazněji patrná v Pražské bibli.

(Soudc. 14-16)

Čtrnádctý rozdiel kněh Judicum ten:

(1) Protož snide Sampson do Thamnatha; a uzřěv tu ženu ze dcer Filistínských, (2) všed, i povědě otci svému i mateři své a řka: „Viděl sem ženu v Thamnatha ze dcer Filistínských, jižto, proši, usnubte mi za ženu." (3) Jemužto pověděšta otec i mátě jeho: „Zdali nenie ženy ve dcerách bratří tvé i ve všem lidu tvém, že chceš pojieti ženu ze dcer Filistínských, jenžto nejsú obřězováni?" I vece Sampson k svému otci: „Tuto mi usnub, nebť sě jest slíbila očima mýma." (4) Ale otec a mátě nevědiešta, že ta věc ot buoha bieše, a on hledáše příčiny proti Filistínským; nebo toho času panováchu Filistínščí nad Israhelem.

(5) A tak sjide Sampson s svým otcem i s mateří do Thamnatha. A když přijidechu do vinic toho města, pokáza se ščenec lvový lítý a řeva potka jej. (6) I říti se duch hospodinóv v Sampsona i rozsápa lva jako kozelce na kusy, tak jej roztrha, ničehož ovšem v rukú nemaje; a toho otci a mateři nerodi ukázati. (7) A šed mluvil jest ženě, jenžto se slíbila očima jeho. (8) A po několiko dnech vrátiv se chtě ji pojieti, pochýli se chtě uzřieti mrchu lvovú, naliť roj včel v čelistech lvových jest a plást strdi. (9) Jenž když vzem jedieše na cěstě; a přišed k uotci svému i k mateři, dal jima čiest, že i ona sta jedla. Ale nerodil jima ukázati, že stred z čelistí lvových jest vzal.

(10) A tak šed otec jeho i mátě k ženě i učini synu svému Sampsonovi svatbu, nebo tak mladí obykli biechu činiti. (11) Proto když měščené toho města uzřěchu jeho, přidachu jemu tovařišóv třidceti, jižto by s ním byli. (12) Jimžto jest řekl Sampson: „Dám vám pohádku; jižto když mi vypravíte za sedm dní kvasových, dám třidceti košil vám i tolikéž sukní. (13) Pakli nebudete moci uhodnúti, vy mně dáte třidceti košil a též číslo sukní." Jižto otpověděchu jemu: „Vydaj pohádku, ať uslyšímy." (14) I pověde jim: ‚Z jédce vyšla jest krmě a z silného vyšla jest sladkost." I nemožiechu za tři

dni vypraviti pohádky. (15) A když sě blížieše den sedmý, vecechu k ženě Samsonově: „Lísaj o svém muži a ponúkaj jeho, ať ukáže, co znamenává pohádka. Pakli nechceš učiniti toho, užžem tě i duom otce tvého. Zdali ste proto pozvali nás na svatbu, aby nás zlúpili?“ (16) Tehdy ona proléváše i slzy přěd Sampsonem kvieléci a řkúci: „Nenávidíš mne a nemiluješ, a proto pohádky, jižtos vydal synóm lidu mého, nechceš mně vyložiti.“ A on otpovědě: „Otci mému i mateři nerodil sem pověděti, ani tobě ukázati mohu.“ (17) Proto za sedm dní toho kvasu plakáše přěd ním. Tak pak sedmý den když naň žalostieše, vyloži jí. A ona inhed zjevi ji svým měščanóm. (18) A oni pověděchu jemu sedmý den přěd slunečním západem: „Co jest slazšie strdi a silnějšie lva?“ Jenž otpovědě k nim: „Byšte byli neorali telicí mú, nebyli byšte nalezli vyloženie pohádky mé.“

(19) A tak říti se naň duch hospodinóv, že šed do Aškalóna zbi tam třidceti mužóv, s nichžto rúcho svláčiv dal jest těm, jižto sú pohádku uhodli. A rozhněvav se velmi, i jide do domu otce svého. (20) Ale žena jeho poje sobě mužě jednoho z přátel jeho a z svatóv.

Patnádctý rozdiel kněh Judicum

(1) A po nevelikém čase, když dnové žni pšeničné blížiechu sě, přijide Sampson chtě uzřieti ženu svú a přinese jí kozelce z koz. A když v její pokoj rychle chtieše vjíti, bránieše jemu otec její řka: (2) „Mněl sem, by ty jie nenáviděl, a proto sem ji otdal přieteli tvému. Ale máť sestru, ještoť jest jie mlazšie i kraššie, buď ta tobě miesto jie žena.“ (3) Jemuž Sampson otpovědě: „Ot tohoto dne nebude vina má proti Filistínským, nebo vám učiním zlé.“ (4) A vyběh Sampson i zlapa tři sta lišek a zváza je ocasy k uocasóm a pochodně uváza na prostřědce; (5) ježto ohněm zapáliv rozpusti, aby běhaly i sem i tam. Jenžto inhed běžěchu v uobilé Filistínských a to spálichu, ješto již sneseno bieše obilé, a ještě stoje na strnišči všecko shoře, takže i všecky vinice i obilé i olivie plamen sehlti.

(6) I vecechu Filistínščí: „Kto jest takú věc učinil?“ Jimžto jest pověděno: „Sampson, zeť Thamnathejského, že jest otjal ženu jeho i dal jinému, ten jest to učinil.“ A všedše Filistínščí i upálichu takež ženu, jako i otce jejieho. (7) I vece Sampson: „Ač ste to učinili, však ještě chci se pomstiti, a potom nechám.“ (8) I pobi je ranú úřitnú, takže otrápeni súce kýtku k své bedře přikládáchu. A šed přěbýváše v jeskyni pod skalú Ethan.

(9) Proto všedše Filistínščí do země Judiny, stanovišče zastachu na miestě, jenžto potom nazváno jest Lechi, to jest čelist, tu kdež se jich rozsu vojsko. (10) I řekli sú k nim z pokolenie Judina: „Proč ste vyšli proti nám?“ Oni otpověděchu: „Abychom svázali Sampsona, přišli smy, a otplatili jemu, co jest nám učinil.“ (11) Proto sjide tři tisíce mužuov z Judina pokolenie

k jeskyni křemene Ethan i řekli sú Sampsonovi: „Zda nevieš, že Filistínščí žehří na ny; pročs to chtěl učiniti?“ Jimžto on otpověděc: „Jakož sú mně učinili, učinil sem jim.“ (12) A oni otpověděchu: „Přišli smy, abychom tě svázali a dali tě v ruce Filistínských.“ Jimžto otpověděc Sampson: „Přisezte, vece, a slibte mi, aby mne nezabili.“ (13) I vecechu: „Nezabiemy tebe, ale svázána jim tě dámy.“ I svázachu jej dvěma novýma provazoma i vyvlečechu jej z skály Ethan. (14) A když přijidechu k miestu Čelistnému a Filistínščí jdúce potkachu jej volajíce, i říti se duch hospodinóv naň. A jakož jest obyčejno ot horkosti ohnivé dřieví zhynúti, takež prostranci, jimižto bieše svázán, rozsápáni sú i rozvázáni. (15) A nalez líce, to jest čelist oslovú, ješto ležieše, pochytiv, zbi jí tisíc mužóv (16) a řka: „Lícem oslovým, to jest čelistí oslovú, zahladil sem je a zbil sem tisíc mužóv.“ (17) A když ta slova zpievaje vyplni, povrže čelist z ruky i vzdě tomu miestu Ramatlechi, to se vypravuje vzdviženie čelistné.

(18) A když bieše velmi žieziv, vzvola k hospodinu a řka: „Ty si dal v ruce sluhy tvého spasenie toto přěveliké i vítězstvie; aj toť žiezí umru a vpadnu v ruce neobřězaných.“ (19) I otevřě hospodin stranovní zub v čelisti oslové i vyšly sú vody z nie; a té se napiv posílil jest života svého a sílu přijal. A proto vzděno jest tomu miestu jmě prosícieho studnice z čelisti až do nynějšieho dne.

(20) I súdil jest Israhele ve dnech Filistínských dvadceti let.

Šestnádctý rozdiel kněh Judicum

(1) A otšel jest do Gázy a uzřěv tu ženu, zlú dceř, všel k ní. (2) To když uzřěchu Filistínščí a roznese se mezi nimi, že Sampson všel do města, obklíčichu jeho položivše strážě v bráně městské. A tu celú noc tajně čakáchu, když by ráno chtěl vyjíti, chtiec jeho zabiti. (3) Tu spal jest Sampson až do puolnoci. A ottud povstav vyvrátil obě bráně vrátnie i s veřějemi i s zámkem a vloživ na svá ramena nesl na vrch huory, ješto patří do Ebrona. (4) Potom miloval jest ženu, ješto bydléše v úvale Sorech a slovieše Dalida. (5) I přijidechu k ní kniežata filistínská a řkúce: „Oklamaj jej a zvěz na něm, otkud má takú sílu a kterak bychom mohli jej přěmoci a sviežíce nuziti; učiníš-li to, dámy tobě všickni sto tisíc střiebrných.“ (6) Protož mluvila jest Dalida k Sampsonovi: „Proši, pověz mi, v čem jest tvá síla přěveliká a co jest, jímžto by uvázán jsa roztrhati nemohl?“ (7) Jížto otpověděc Sampson: „Když bych sedmi žilnými provazy ne vysušenými, ale ještě surovými uvázán byl, nesilen budu jako jiní lidé.“ (8) I přinesechu k ní vládaři Filistínských sedm provazóv, jakož bieše řekla; jimižto uváza jej (9) skryvši u sebe zrádce v svém pokoji, jižto čekáchu té věci dokonánie. I pokřiče naň: „Filistínščí na tě, Sampsone!“ Jenž rozprašči prostranky, jako ktož

přětrhne nit z kúdele seskanú nebo okrajek postavový když horkost ohněvú přijme. I neby vzvěděno, v čem jest síla jeho. (10) I pověděk němu Dalida: „Aj, tos mě oklamal a křivdu si mluvil, as nynie ukaž mi, čím by mohl uvázán býti." (11) Jížto on otpověděk: „Byl-li bych uvázán novými provazy, jimižto nikdy jest neděláno, nesilen budu a jiným lidem rovný." (12) Jimižto opět Dalida uvázavši jej pokřiče: „Nepřietelé na tě, Sampsone!" v svém pokoji zrádce připravivši. Jenž tak přětrha provazy jako niti plátenné. (13) I řekla jest opět Dalida k němu: „Dokud mnú klamáš a křivdu mluvíš? Ukaž mi, čím by mohl svázán býti." Jížto otpověděk Sampson: „Ač, vece, sedm vlasóv hlavy mé silným svazkem spletúci a tiem hřěbí obinúci v zemi vtepeš, nesilen budu." (14) To když učini Dalida, vece k němu: „Filistínščí na tě, Sampsone!" Jenž vstav ze sna vytrže hřěbí s vlasy i s sítím. (15) I řekla jest k němu Dalida: „Kterak pravíš, by mě miloval, když tvój úmysl nenie se mnú? Po třikrát si mnú selhal a nechtěls mi pověděti, v čem jest přěveliká tvá síla." (16) A když sě naň mútieše a mnoho dní jeho se přídržiec pokoje i otpočinutie jemu nedadúc, omdle duše jeho a bezmál do smrti zhynula jest. (17) Tehdy zjevi jí pravdu a řka: „Železo nikdy na mú hlavu nevcházelo jest, protože zvolenie, to jest posvěcenie hospodinovo sem ot života mateře mé. Bude-li oholena hlava má, otejde ote mne síla má i zhynu a budu jako jiní lidé." (18) Uzřěvši ona, že jí vypravil vešken svój úmysl, posla ke kniežatóm filistínským i přikázala řkúc: „Přijdete ještě jednú, nebť mi již vypravil vešken svój úmysl i otevřěl srdce své." A oni přijidechu vzemše penieze, kteréž biechu slíbili dáti jí. (19) Tehdy ona uspi jej na svú kolenú a na svém luoně hlavu jeho položi. A zavolavši holičě i oholi všecky vlasy jeho; i počě jej ot sebe strkati i honiti, nebo inhed ot něho síla otjide. (20) I vece k němu: „Filistínščí na tě, Sampsone!" Jenž ze sna povstav řekl jest na svém úmysle: „Vyjdu, jako sem dřieve činil, a vytru se z nich," nevěda, by otšel ot něho hospodin. (21) Jehož když pochytichu Filistínščí, inhed jemu oči vyvržechu a uvedechu jej do Gázy, řetězy jej skrútivše a zavřěvše v žaláři nuzně jemu činiechu.

(22) A již vlasi jeho počěchu otrostovati. (23) A Filistínščí sebrachu se spolu chtiec obětovati slavnú oběru Dagonovi, bohu svému, a spolu kvasiti řkúce: „Poddal jest buoh náš v naši ruce protivníka našeho Sampsona." (24) To také uslyšav lid chváléše buoha svého a též řka: „Poddal buoh náš v naši ruce protivníka našeho, jenž jest zahladil zemi naši i mnohé zbil." (25) A veseléc sě na kvase, již vzemše krmi přikázachu, aby vyvedli Sampsona, aby přěd nimi kratochvílil. Jenž přiveden jsa z žalářě hráše přěd nimi. A kázachu jemu státi mezi dvěma slúpoma. (26) I vece pacholíku, jenž zpravováše kroky jeho: „Ponechaj mne, ať dotknu slúpuov, na nichžto se vešken dóm drží, ať na nich zpoleha maličko otpočinu." (27) A duom bieše pln muží i žen a biechu tu všecka kniežata filistínská; a na střěše i v sieni bieše bezmála tři tisíce muží i žen přihlédajíce, ješto Sampson hráše.

(28) Tehdy Sampson zavolav k hospodinu vece: „Hospodine bože mój, vzpomeň na mě, navrať mi dřěvní sílu mú, bože mój, ať se pomstím nad mými nepřátely a vrahy a pro zatracenie dvú světlostí jednu pomstu přijmu." (29) A obchytiv oba slúpy, jimažto bieše duom svázán, jeden pravicí a druhý levicí držě (30) vece: „Umři duše má s Filistínskými." I zatřěse silně slúpoma i spade duom na všecka kniežata i na jiné mnozstvie, ješto tu bieše. I zbi mnohem viece umieraje než dřieve, živ ješto bil.

(31) A šedše bratřie jeho i všecka rodina vzechu tělo jeho i pohřebechu mezi Sara a mezi Estahol v rově Manue, otce jeho. I súdil jest Israhele dvadceti let.

Kap. 14, nadpis: *kněh Judicum* knihy Soudců – 1 *snide* (aor.) sestoupil; *Sampson:* Samson, jeden z vůdců izraelského lidu, tzv. soudců, v době předkrálovské (kolem 1000 př. n. l.); *do Thamnatha:* kdysi město ve střední části Palestiny, asi 30 km západně od pozdějšího Jeruzaléma; *Filistínských:* Filištínští (jinak Pelištejci, kteří dali jméno Palestině), asi indoevropský kmen sídlící při jižním pobřeží Palestiny v sousedství Izraelitů; jejich království se připomíná již kolem r. 1100 př. n. l. – 2 *usnubte mi za ženu* namluvte, získejte mi za ženu (ut mihi accipiatis uxorem) – 3 *pověděšta* (duál aor.) pověděli; *bratří tvé* tvých bratří (tj. Izraelitů); *pojieti* pojmouti (za ženu); *nejsú obřězováni:* jsou jiné víry než židovské (srov. pozn. k Luk. 2,21 zde na s. 458); *sě jest slíbila očima* zalíbila se očím

5 *ščenec lvový* lvíče, mladý lev; *potka* napadl – 6 *říti se* náhle připadl, přišel; *kozelce* kůzle; *ničehož ovšem* zcela nic; *nerodi* nechtěl – 8 *pochýli se* poodchýlil se, uchýlil se; *nalíť* a hle; *strdi* medu – 9 *vzem* vzav

10 *obykli biechu* (imperf.) měli ve zvyku – 12 *pohádku* hádanku (problema); *vypravíte* vyložíte – 13 *též číslo* týž počet – 14 *z jédce* z toho, kdo jí, požírá (de comedente) – 15 *lísaj o svém muži* lísej se k svému muži; *užžem* zapálíme; *aby zlúpili* abyste oloupili – 16 *ani... mohu* ani nemohu – 17 *naň žalostieše* (imperf.) na něho žalostivě doléhala (ei esset molesta) – 18 *telicí* jalovičkou – 19 *do Aškalóna:* jedno z pěti městských obchodních center Filištínských; *zbi* pobil; *svláčiv* svléknuv – 20 *z svatóv* ze svatebčanů

Kap. 15, 2 *by nenáviděl* že nenávidíš; *sem ji otdal přieteli* provdal jsem ji za přítele; *jie mlazšie i kraššie* mladší a krásnější než ona – 4 *zlapa* pochytal – 5 *olivie* olivové stromy

6 *takež... jako* stejně tak... jako – 7 *nechám* zanechám, upustím (od toho) – 8 *úřitnú* ohromnou; *otrápeni* omámeni, zděšeni; *kýtku k své bedřě přikládáchu* padali na kolena (podle lat. suram femori imponerent); *pod skalú Ethan:* blíže neurčená skála poblíž Samsonova rodiště Zarahy v střední Palestině (záp. od pozdějšího Jeruzaléma)

9 *do země Judiny:* na území obývané izraelským kmenem Juda v jižní polovině Palestiny; *stanovišče zastachu* rozbili stany (castrametati sunt); *Lechi:* pahorek s pramenem při hranici území kmene Juda s územím Filištínských; *se rozsu* rozsypalo se, rozložilo se – 11 *křemene* skály; *žehří na ny* žehrají nám, tvrdě vládnou (imperent) – 12 *přisezte* odpřisáhněte: *aby nezabili* že nezabijete – 14 *k miestu Čelistnému:* k pahorku Lechi (srov. výše); *prostranci* provazy, popruhy (vincula) – 15 *pochytiv* uchopiv – 17 *povrže* pohodil, odhodil; *vzdě* dal jméno, nazval; *se vypravuje* vykládá se, znamená; *vzdviženie čelistné* zdvižení čelisti

18 *žieziv* žízniv; *žiezi* žízní – 19 *stranovní zub* zub třenový, stoličku (molarem dentem) – 20 *súdil jest* stál v čele jako soudce

Kap. 16, 1 *do Gázy:* jedno z hlavních pěti měst Filištínských při nejjižnějším pobřeží Palestiny; *zlú dceř* nevěstku – 3 *obě bráně vrátnie* (duál) obě křídla vrat (ambas portae fores); *patří do Ebrona* leží proti Hebronu, starobylému kananejskému městu při staré křižovatce obchodních cest (asi 60 km vých. od Gázy) – 4 *v úvale Sorech:* podle některých vykladačů poblíž Gázy, jiní jej hledají poblíž Zarahy, rodiště Samsonova; *slovieše* slula, jmenovala se; *Dalida:* Dalila, patrně filištínská nevěstka – 5 *zvěz* vyzvěď; *nuziti* mučiti (affligere)

7 *žilnými provazy* houžvemi (nerviceis funibus) – 8 *vládaři* knížata – 9 *pokřiče* křikla; *rozprašči* roztrhl; *seskanú* usoukanou; *okrajek postavový* ztužený okraj sukna; *neby vzvěděno* nebylo poznáno – 10 *křivdu* nepravdu; *as* aspoň – 11 *nesilen* bez síly – 13 *dokud mnú klamáš* jak dlouho mne budeš klamat; *hřěbí* hřebík, hřeb; *vlepeš* zatlučeš – 14 *s sítím:* odchylný překlad lat. cum licio (= s vratidlem) – 15 *úmysl* mysl, myšlenky (animus) – 16 *sě naň mútieše* se zármutkem naň naléhala; *omdle* zemdlela, umdlela – 17 *zvolenie, to jest posvěcenie hospodinovo* vyvolený, to jest zasvěcený bohu, tj. nazarejský (nazareus); nazarejští, kteří později tvořili zvláštní židovskou nábož. sektu, si na znamení zasvěcení nestříhali vlasy a zdržovali se opojných nápojů – 19 *uspi* uspala – 20 *na svém úmysle* v duchu; *vytru se z nich* vytrhnu se jim – 21 *vyvržechu* vyloupali, vypíchli; *skrútivše* spoutavše; *nuzně jemu činiechu* mučili ho; odchylný překlad lat. molere fecerunt (= nechali mlít, pracovat ve mlýně)

22 *otrostovati* odrůstati – 23 *sebrachu se spolu* shromáždili se; *oběru* oběť; *Dagonovi:* filištínské božstvo, které mělo chrám v Gáze; *kvasiti* hodovati – 25 *aby kratochvílil* aby je bavil (hrou) – 26 *zpravováše* řídil, vedl; *zpoleha* opřev se – 27 *přihlédajíce, ješto... hráše* přihlížejíce, když hrál – 28 *dřěvní* dřívější, původní; *pro zatracenie* pro ztrátu; *dvú světlostí* (duál) dvou světel, tj. očí – 29 *obchytiv* objav – 31 *pohřebechu* pohřbili; *mezi Sara a mezi Estahol:* mezi Zarahou a Estaholem (asi 20 km severozáp. od Jeruzaléma)

(Z KNIHY JOBOVY)

Příběh Jobův, zaujímající celou jednu starozákonní knihu, je původu neizraelského, ale je znám pouze z hebrejského zpracování. Na osudu Jobově je zde řešena otázka, proč spravedlivý musí trpět. Podobně jako postava biblického Samsona, stala se i postava Jobova příslovečným symbolem.

Ukázka je vzata z Hlaholské bible, napsané česky hlaholským písmem v pražském klášteře Na Slovanech. Tento klášter byl založen Karlem IV. a osazen slovanskými benediktýnskými mnichy z charvátského přímoří, kde se udržela tradice slovanské bohoslužby a hlaholského písma.

(Job 1-3)

Počínají sě knihy Job. Kapitola prvá

(1) Bieše muž v té zemi, ješto slóve Hus, jménem Job; a bieše muž ten sprostný a přiemý a bojící sě boha i otchyluje sě ot zlého. (2) I urodilo sě jest jemu sedm synóv a tři dcery. (3) A bylo jest jměnie jeho sedm tisícóv ovec a tři tisíce velblúdóv a pět set spřěžení volóv a pět set oslic a čeledi

přieliš mnoho. I bieše ten muž veliký mezi všemi lidmi, jižto bydléchu na vzchod slunce.

(4) I scháziechu sě synové jeho spolu a činiechu kvasy v svých domiech, každý jich na den svój, a posielajíc zváchu tři sestry své, aby jedly a pily víno s nimi. (5) A když dnové toho kvasu pořiediece sě pominiechu, posláše k nim Job a posvěcováše jich; a povstana na udnění i oféróváše obět bohu za každého. Neb řiekáše sám k sobě: „Snad synové moji hřěšie proti bohu a něco zlého pomyslé v svých srdcích." A tak činieše Job po všě dni. (6) Pak jednoho dne, když biechu přišli synové boží, aby stáli přěd bohem, zevi se mezi nimi také Satan; (7) jemuž hospodin vece: „Odkud jdeš?" Jenž otpověděv vece: „Obchodil sem vókol země i přěšel sem ji." (8) I vece hospodin k němu: „Zdali jsi snábděl mého sluhu Joba, a že jemu nenie rovně na zemi? Člověk sprostný a přiemý a bojící se boha a otchýle se ot zlého." (9) Jemuž otpověděv Satan vece: „Zdali nadarmo Job bojí se boha? (10) Však ty jej ohradil i dóm jeho i všecko zbožie jeho všady vókol a úsilí rukú jeho jsi požehnal a jeho jměnie rozplodilo se na zemi. (11) Ale ztáhni málo ruku tvú a dotkni se všeho toho, jímž vládne, a uzříš, že jedno k očima chválí tě." (12) Protož vece hospodin k Satanovi: „Toť aj, vše, cožť má, v tvé ruce jest, jediné na samého neztáhni své ruky!" I vyjide Satan ot obličěje božieho.

(13) A když jednoho dne synové jeho i dcery jediechu a pijiechu víno v domu svého bratra prvorozeného, (14) přijide posel k Jobovi, jenž poče praviti: „Volové oráchu, oslice se pastviechu podlé nich. (15) Přihnavše Sabei pobrachu všecko a také sluhy tvé zbity jsú mečem, a já sem sám jediný utekl, abych tobě pověděl." (16) A když ještě ten mluvieše, přijide druhý a řka: „Oheň boží spadl s nebe a sehltil jest všěcky ovce i pastuchy, a já sem jediný sám utekl, abych tobě pověděl." (17) A ještě ten mluvieše, přijide jiný i vece: „Kaldejští, učinivše tři zástupy a zachytivše velblúdy, zajeli jsú je i tvé panoše jsú mečem zbili, a já sem sám jediný utekl, abych tobě pověděl." (18) Ještě ten mluvieše, aj, jiný všed je se praviti: „Když synové tvoji i dcery jediechu a pijiechu víno v domu bratra svého prvorozeného, (19) vnáhle vietr náruživý vyrazil se jest od strany púště i ztroskotal čtyři úhly domové, jenž zbořiv se zbil jest tvé syny i dcery a zemřeli jsú všickni, a já sem sám utekl, abych tobě to dal věděti."

(20) Tehdy vstav Job rozedřě na sobě rúcho své a oholiv hlavu svú pade na zemi a pomodliv se (21) vece: „Náh sem vyšel z břicha mateře mé a náh se tam zase navrátím. Hospodin dal, hospodin vzal, jakož se jest hospodinu líbilo, tak se stalo; buď jméno božie požehnáno. (22) V tom ve všem neshřěšil jest Job svými rty, aniž co bláznivého promluvil jest proti bohu.

Kapitola 2

(1) I stalo se jest opět, když jednoho dne přišedše synové boží stáchu před hospodinem, a přišed Satan stáše mezi nimi před jeho obličejem, (2) i řekl jest hospodin k Satanovi: „Odkud jdeš?" Jenž otpovědě: „Obšel sem zemi i přešel sem ji." (3) I vece hospodin k Satanovi: „Snábděl-lis mého sluhu Joba, a že jemu nenie rovně na zemi? Muž sprostný a přiemý a bojící se boha i otvracuje se ot zlého, a ještě zachovává nevinnost. Ale tys mě vzbudil proti němu, abych ho smútil nadarmo." (4) Jemuž otpovědě Satan a řka: „Kóži za kóži a všecko, což člověk jmá, to za svú duši dá. (5) Ale ještě ztáhna ruku tvú dotkniž jeho úst i těla a tehda uzříš, že toliko v tvář chválí tě." (6) Protož řekl jest hospodin k Satanovi: „Toť již, v tvé moci jest, ale však duši zachovaj!"

(7) Protož vyšed Satan ot obličeje božieho rani Joba nežitem najhorším otzpod noh až do těmene. (8) Jenž svój hnis třěpinú strúháše sedě v záchodě. (9) I vece jemu jeho žena: „Ještě ty bydlíš v svém sprostenství? Požehnaje bohu i umřiž!" (10) Jenž vece k ní: „Jako jedna z bláznivých žen mluvíš. Poňaž jsme dobré věci přijímali z ruky božie, proč bychom také zlých věcí netrpěli?" V tom ve všem neshřěšil jest Job svými rty.

(11) Protož uslyšavše třie přietelé Jobovi všecko to zlé, což sě bieše jemu přihodilo, přijidechu každý z svého miesta: Elifat Temanitský a Baldach Suitský a Sofar Naamatyský; neb sě biechu smluvili, aby sě spolu sejdúc navštievili jeho i utěšili jej. (12) A když zdaleka biechu pozvedli svoji oči, nepoznachu jeho, a vzeúpivše jechu sě plakati; a rozedřevše na sobě rúcho své nasypachu prsti na své hlavy k nebesóm. (13) I usadichu sě s ním na zemi za sedm dní i za sedm nocí; a ižádný k němu nemluvieše nikterého slova, neb vidiechu na něm bolest náruživú.

Kapitola 3

(1) Potom otevřěv Job usta svá zlořečil svému dni (2) a řka: (3) „Zhyň ten den, v němž sem se urodil, a ta noc, v nížto jest řečeno: Počat jest člověk. (4) Buď ten den obrácen ve tmy a nepýtaj jeho bóh ze svrchku, ani buď v rozpomínaní, ani projasněn světlostí. (5) Omračte jej tmy a stín smrti, zaměstnaj jej mrákota a buď pohřížen v hořkosti. (6) A tu noc temná búřě měj a nebuď počtena ve dnech celého roku, aniž buď počtena mezi měsieci. (7) Buď ta noc samotná a ižádné chvály hodná. (8) Zlořečte jí ti, ktož zlořečie dni a jižto jsú hotovi vzbuditi Leviatana. (9) Zatměny buďte hvězdy její mrákavú, ať čeká světla, a neuzří ani vzeštie povstávajície zuoře, (10) že jest nezavřěla dveří břicha, ješto mě jest nosilo, aniž jest otnesla tohoto zlého ot očí mú. (11) Proč sem neumřel v břiše aneb inhed z života vyšed

nezhynul? (12) Proč sem povíjan na kolenú? Proč sem přidojován u prsí? (13) Neb již byl bych skončav i mlčal a snem mým byl bych otpočíval (14) s králi i s rádcemi s zemskými, jižto planie sobě púště, (15) nebo s kniežaty, jižto vládnú zlatem a své domy naplnijí střiebrem. (16) Proč sem nezhynul jako nedochódče ještě v životě skryté, anebo jakožto početí v životě, a neohlédali světla? (17) Neb tam nemilostiví přestali jsú ot svého búřenie a tam jsú otpočinuli zstalí úsilím; (18) i ti, ktož jsú zde vězeli, rovně bez násilé jsú. Neb již neslyšie hlasu násilníka. (19) Malý i veliký tam za rovno jsú a sluha svoboden ote pána svého. (20) Proč jest biednému dáno světlo a těm život, ktož v trpkosti své duše jsú? (21) Jižto čakají smrti, ana jim nepřijde, (22) jakožto ti, ktož vykopávají poklad a radují se úřitně, když naleznú rov? (23) Tomu každému muži, jehožto jest cesta skryta a jehož jest bóh obklíčil tmami? (24) Dřéve nežli pojiem, otdechnu, a jakožto rozvodněnie vody, takež jest řvánie mé. (25) Neb ta bázen, jiežto sem se bál, přišla mi jest; a čeho sem se ustýdal, to mi se jest přihodilo. (26) Však sem vždy hověl, však sem mlčal, však sem se tišil, a přišlo jest na mě božie rozhněvánie."

Kap. 1, 1 *Hus:* Uz (hebr. 'Uss), krajina patrně v Syrské poušti jižně od Damašku; *Job:* bohatý kočovník, historicky nezařazený hrdina staré orientální báje neizraelského původu; *sprostný a přiemý* prostý a přímý, upřímný; *otchyluje sě* odvraceje se – 3 *na vzchod slunce* na východě (souhrnné označení všech krajin na východ od Jordánu a Mrtvého moře)

4 *kvasy* hostiny, hody; *jich* z nich – 5 *pořiediece sě pominiechu* střídajíce se, po řadě míjely; *posvěcováše* (imperf.) *jich* svolával na ně požehnání (aby je očistil z jejich vin); *na udnění* na úsvitě; *oférováše* obětoval – 6 *synové boží:* patrně bytosti podobné andělům (jde však o jiný nábož. kult než izraelský); *Satan:* použito biblického označení personifikovaného zla, třebaže bytost takto označená vystupuje v pův. kultu jako žalobce – 7 *obchodil sem vókol země* obcházel jsem okolo země – 8 *jsi snábděl* zpozoroval jsi; *nenie rovně* není rovného – 9 *nadarmo* bez příčiny – 10 *všaks... ohradil* však jsi zabezpečil; *rozplodilo se* rozmnožilo se, rozhojnilo se – 11 *ztáhni* vztáhni; *jedno k očima* jen naoko – 12 *vyjide* (aor.) vyšel

14 *se pastviechu* pásly se – 15 *Sabei* (lat. nom. pl.): Sabejští, kmen sídlící na jih od země Jobovy – 17 *Kaldejští:* Chaldeové, kočovníci v okolí Perského zálivu; *zástupy* houfy; *zajeli jsú* pochytali, pobrali – 19 *náruživý* silný, prudký; *ztroskotal* roztříštil, zbořil; *zbil jest* zabil

20 *rozedřě* (aor.) roztrhal, tj. na znamení smutku (podobně oholení hlavy a padnutí na zem) – 22 *bláznivého* pošetilého, nerozvážného

Kap. 2, 3 *abych smútil* abych zarmoutil – 5 *v tvář* tj. naoko

7 *otzpod noh* od chodidel – 8 *třěpinú* střepinou – 9 *bydlíš* setrváváš; *v sprostenství* v prostotě; *požehnaje* poděkuje – 10 *poňaž* poněvadž – 11 *třie přietelé:* míněni náčelníci okolních kočovných kmenů: Elifaz z Teman (krajina v Edomu na východ od Mrtvého moře), Bildad ze Šuah (v Arábii), Sofar z Na'amah (krajina v Edomu) – 12 *vzeúpivše* zanaříkavše – 13 *nikterého* nižádného

Kap. 3, 4 *napýtaj* nevyhledávej; *ze svrchku* z výsosti, z nebes – 5 *omračte* nechť zatemní (obscurent); *zaměstnaj* nechť zaplní – 6 *nebuď počtena* ať není započítána – 8 *Leviatana:* mořskou obludu hadí podoby – 9 *mrákavú* mrákotou; *vzeštie* východ;

zuoře svítání – 10 *ot očí mú* (duál) od očí mých – 12 *povíjan* chován; *přidojován* kojen – 14 *planie* vzdělávají, obdělávají – 16 *nedochódče* nedonošený plod; *neohlédali* nespatřili – 17 *nemilostiví* bezbožní; *zstalí* znavení – 18 *jsú vězeli* byli vězněni; *rovně* rovněž; *násilníka* utiskovatele – 22 *úřitně* náramně, nesmírně – 25 *sem se ustýdal* ostýchal jsem se, obával jsem se – 26 *sem hověl* měl jsem strpení

(PÍSEŇ PÍSNÍ)

Píseň písní je svým původem patrně cyklus milostné, především svatební písňové lyriky. Do kánonu židovských posvátných knih dostala se Píseň písní poměrně pozdě a ještě na počátku našeho letopočtu byly pochybnosti, zda náleží mezi kanonické knihy oprávněně. Zachraňovala ji tradice autorství krále Šalomouna a její mystický výklad, který jí už dříve otevřel cestu do liturgického čtení o židovských velikonocích. S ostatními starozákonními knihami byla Píseň písní převzata i křesťanskou církví a opatřena novým mystickým výkladem, podle něhož ženich je Kristus, nevěsta církev. Básnické obrazy Písně písní jsou rozšířeny po celé křesťanské literatuře a pronikly do duchovní i světské lyriky také u nás (viz Otep myrry, náš Výbor I, s. 428n.). Také v nové době je Píseň písní živým zdrojem básnického zájmu a je často přebásňována (např. S. K. Neumannem, J. Seifertem).

V staročeském překladu Písně písní je zřetelný rozdíl v míře využití emocionálních prvků, především deminutiv, mezi básnicky dokonalým textem nejstarší redakce a doslovnějším a méně básnickým zněním v redakcích dalších. Nejstarší překlad – k němuž má blízko ještě Boskovská bible, odkud je naše ukázka – je totiž těsně spjat s domácí milostnou lyrikou. V pozdějších redakcích naproti tomu je skladba chápána již mysticky, jak dosvědčují vysvětlující poznámky v textu některých rukopisů.

(Kapitola 1)

(1) Polibi mě políbením svých úst, nebo tvé prsi jsú lepšie nežli víno

(2) a vonnějšie než drahé masti. Olej prolitý tvé jmě, protož z dievčic milují tě.

(3) Potrhni mnú po sobě: poběhnem u vóni tvých drahých mastí. Uvedl mě jest král v své tajné pokoje: obveselíme sě tobě pomniece prsi tvé nad víno; praví tě milují.

(4) Černá sem, ale líbezná, dcery jeruzalémské, jako stani cedroví a jako kóžě Salemonova.

(5) Neroďte sě mně diviti, žeť sem smědá, neboť mě jest slunce u barvě proměnilo. Synové mateře mé váleli sú proti mně a postavili sú mě stráž strážnú u viniciech, a já sem své vinicě nedobřě ostřiehala.

(6) Ukaž mi toho, jehož miluje duše má; kde sě paseš, kde léháš v poledne, ať sě nepočnu túlati po stádech tvých tovařišóv.

(7) Ó přěkrásná mezi ženami, nevieš-li sebe, vyjdi a beř sě po sledu stádném a pas své kozly podlé stavadl pastýřových.

(8) Jezdciem mým a vozóm faraónským přirovnal sem tě, přietelnice má.

(9) Krásné sú jahódky tvú lící jako hrdličie, šíje tvá jako spinadla.

(10) Sponky zlaté učiníme tobě spojené střiebrem.

(11) Když bieše král v svém pokoji, drahé kořenie mé, ješto slóve nardus, dalo jest vóni svú.

(12) Uzel myrry batík mój mně, mezi prsmi mými přěbývati bude.

(13) Hrozen cyprský zmilelec mój mně u viniciech enkadských.

(14) Toť jsi krásná, přietelnice má, všěcka jsi krásná; oči tvoji holubičie.

(15) Vešken jsi krásný, choti mój, i lepý; postélka našě ktvúcie,

(16) lemiezi naši cedroví, přidlaženie naše cypresové.

(Kapitola 2)

(1) Já květ polský a lilium údolnie.

(2) Jakož lilium mezi trním, takež má přietelnicě mezi jinými dcerami.

(3) Jakož jabloň mezi dřievím lesním, takež mój milý mezi syny. Pod jeho stienem, jehož sem žádala, seděla sem, a ovotce jeho sladké hrdlu mému.

(4) A vedl mě jest král do vinného pokoje i pořiedil jest ve mně milosrdie.

(5) Otýkajte mě kvietím, ospěte mě jablky, neboť pro milost nedužím.

(6) Levicě jeho pod mú hlavú a pravicě jeho přitulí mě.

(7) Zaklínaji vás, dcery jeruzalémské, skrzě srny i jeleny polské, abyšte nebudily ani kázaly procítiti zmileličcě, dokudž sama nechce.

(8) Hlas mého zmilelého, toť ten příde skáčě po horách, přěskakuje pahorky.

(9) Podoben jest mój zmilelec k srně a k jeleniemu kolúchovi; toť on stojí ob stěnu hlédaje skrzě okéncě, patřě skrzě mřieži.

(10) Zmilelý mój mluví ke mně řka: „Vstaň, pospěj, přietelnice má, holubičko má, výtečná má, poď!

(11) Nebo již jest zima přěšla, přieval přěběhl i odšel,

(12) kvietíčko sě zjevilo v našiej zemi, čas diela v viniciech přišel, hlas hrdliččin uslyšán jest v našiej zemi,

(13) fíkové dřěvo vydalo jest své zárodky i vinicě ktvúcie daly sú vóni svú. Vstaň, přietelnice má, choti krásná má, a poď!

(14) Holubičko má, v děrách skalních a v dúpi zednéj ukaž mi svú tvář; vzni tvój hlas v mú uší, nebo tvój hlas jest sladký a tvój obličěj krásný."

(15) Zlapajte nám lišencě malé, ješto hubie vinici! Nebo našě vinicě vzkvetla jest.

(16) Batík mój mně a já jemu, jenž sě pase prostřěd lilium,

(17) poňadž sě den výší a dolóv sě chýlí stien. Vráti sě, mój zmilelec, a buď roven srně a kolúchovi jeleniemu na horách betelských!

(Kapitola 3)

(1) V postélcě méj přěs noc sem hledala, jehož miluje dušě má. Hledala sem jeho, a nenalezla sem.

(2) Vstanu i vztočím sě po městu, po třiedách i uliciech hledajíc, jehož miluje dušě má; hledala sem jeho, ale nenalezla sem.

(3) Nalezli mě hlásní, jižto střěhli města: „Zdali ste viděli, jehožto miluje dušě má?"

(4) Pak maličko když od nich odjidech, nalezech, jehož miluje dušě má. Lapich jeho a nepustich, dokud sem jeho nedovedla v dóm mateře své, u pokoj rodilicě mé.

(5) Zaklínaji vás, dcery jeruzalémské, skrzě srny i jeleny polské, abyšte nebudily ani procítiti kázaly zmilelici, poňadž sama nechce.

(6) Která jest to, ješto vzcházie přěs púšti jako slúp dymný z věcí vonných myrry i kadila i všelikého drahého prachu?

(7) Toť, posteli Šalomúnovu obstúpilo jest šestdesát najsilnějších hrdin israhelských.

(8) Všickni držiece mečě a k válkám umělí, a každého meč u jeho bedry pro strach noční.

(9) Pokoj sobě učinil král Šalomún z dřievie libanského,

(10) v němžto jest udělal slúpy střiebrné, lože zlaté, i opal svrchu i okolo zlatohlavem, od polu milosrdie pro dcery jeruzalémské.

(11) Vyjděte a uzřite, dcery Sión, krále Šalomúna v jeho koruně, jížto jest jej korunovala jeho mátě dne jeho oddávanie a ve dne veselé srdcě jeho.

(Kapitola 4)

(1) Kterak jsi tak velmi krásná, přietelnice má, kterak jsi krásná; oči tvoji jako holubičiej, kromě toho, co sě vnitř tají. Vlasi tvoji jako stáda kozie, ješto sú sešly s hory galaádské.

(2) Zubi tvoji jako stáda střižených ovec, ješto sú vzešly z napajadl, všěcky majíce po dvém jehnec, a jalová nenie mezi nimi.

(3) Jako věnček červený tvá rty a slovce tvé sladké; jako křížěl zrnatého jablka, takež i jahódky tvú lící sú, kromě toho, ješto sě vnitř tají.

(4) Jako věžě Davidova šíje tvá, ješto jest udělána s svými erkéři. Tisíc štítóv visí na niej i oděnie všěch hrdin.

(5) Tvé prsi sú jako dva jeleni a jako dva srní blížencě, ješto sě pasú prostřěd lilium,

(6) dokud sě den výší a dolóv sě chýlí stien. Pójdu na horu, kdež jest myrra, a na pahorek, tu, kdež jest kadidlo.

(7) Všěcka jsi krásná, přietelničko má, a poškvrny nenie při tobě.

(8) Poď z Libana, choti má, poď, budeš korunována z výsosti Amón, s vrchu Seir a Ermón, z jeskyň lvových, s hor pardových.

(9) Ranila si srdce mé, sestřičko má, choti má, ranila si srdce mé jediným očkem tvým a jediným vláskem tvé šíje.

(10) Kterak sú přieliš krásné prsi tvé, sestřičko má, choti má; krásné sú prsi tvé nežli víno a vóně tvých mastí nade všěchny drahé vóně.

(11) Plást strdi kapající jsta tvá rty, choti má. Stred a mléko pod tvým jazykem a vóně tvého rúcha jako vóně kadilná.

(12) Zahrádka súžená sestřička má i chot má, zahrádka súžená, studnicě znamenaná.

(13) Výpusti tvoji: ráj jablek zrnatých s ovotcem jablečným. Cypresus a nardus;

(14) nardus a šafrán, fistula a skořicě se vším dřievím libanským; myrra a aloe se všěmi prvními mastmi.

(15) Studnicě zahradná, studnicě hluboká živých vod, ješto plovú bystřě z Libana.

(16) Povstaň, větře puolnoční, a přiď, větře polední, prodmi mú zahradu, ať plovú vóně drahé jejie.

Kap. 1, 3 *potrhni mnú po sobě* stáhni mne za sebou; *praví* spravedliví – 4 *stani cedrovi:* odchylný překlad lat. tabernacula Cedar = stany Cedarských (tj. kmene Kédar), arabských kočovníků v sousedství Palestiny; *kóžě Salemonova:* odchylný překlad lat. pelles Salomonis = kůže Šalomounovy; původně zde míněny stanové houně beduinského kmene Salmá (pro hláskovou blízkost spojeno se jménem krále Šalomouna) – 5 *neroďte sě mně diviti* nedivte se mi; *váleli sú* válčili; *stráž strážnú* jako stráž střežící (custodes) – 7 *nevieš-li sebe* nevíš-li to o sobě; *po sledu stádném* po stopách stád; *podlé stavadl* u stanů – 8 *vozóm faraónským:* k faraónovým vozům, které byly symbolem moci a nádhery – 9 *jahódky tvú lící* tvé líce, tváře (genae tuae); *spinadla:* druh šperků (monilia) – 11 *nardus:* nard, východoindická rostlina (Nardostachys jatamansii), jíž se užívalo k přípravě vonných mastí (srov. Mk 14,3) – 12 *uzel myrry* svazek větviček vonné myrrhy (keře Balsamodendron myrrha), který nosily ženy v záňadří; *batík* milý, miláček – 13 *hrozen cyprský:* hrozen cyprový (botrus cypri), tj. květenství vonných květů henny (keře Lawsonia alba, řec. kypros); *zmilelec* milý, miláček; *enkadských:* míněna oáza Én-gedí v judské poušti při pobřeží Mrtvého moře – 15 *ktvúcie* kvetoucí, tj. z květů – 16 *lemiezi* trámy; *přidlaženie* stropy; *cypresové* z cypřišového dřeva

Kap. 2, 1 *polský* polní – 3 *mezi dřievím* mezi stromovím – 4 *do vinného pokoje* do viničního domku (in cellam vinariam); *pořiedil jest* uspořádal; *milosrdie* lásku (charitatem) – 5 *otýkajte* zpodpírejte, podepřete; *ospěte* obsypejte, obložte; *pro milost nedužím* láskou zemdlévám – 7 *procítiti* procitnouti; *zmileličcě* milé – 9 *ob stěnu* za stěnou – 10 *pospěj* pospěš – 13 *zárodky* výhonky – 14 *v dúpi zednéj* v rozsedlině zdi (in caverna maceriae); *vzni* zazni – 15 *zlapajte* pochytejte; *lišencě* liščátka, lištičky

– 16 *mně a já jemu:* tj. patří – 17 *poňadž sě den výší* dokud přibývá dne (donec aspiret dies); *betelských:* správně béterských (jejich polohu dnes již nelze určit)

Kap. 3, 2 *vztočím sě po městu* obejdu, zchodím město; *po třiedách i uliciech:* odchylný překlad lat. per vicos et plateas (= po ulicích a po náměstích) – 4 *rodilicě* rodičky – 8 *umělí* vycvičení; *u jeho bedry* po jeho boku; *pro strach noční* proti přízrakům noci – 9 *libanského:* z pohoří Libanon (severně od Palestiny), proslulého cedrovým porostem – 10 *opal* obepjal; *zlatohlavem* purpurem, šarlatem; *od polu milosrdie* uprostřed láska (media charitate) – 11 *dcery Sión* dcery siónské, tj. jeruzalémské; *oddávanie* oddavek, svatby

Kap. 4, 1 *s hory galaádské:* Galád (Gilád), pohoří na východ od řeky Jordánu – 2 *po dvém jehnec* po dvou jehňatech – 3 *křížěl* skrojek, kousek; *zrnatého jablka* granátového jablka – 4 *věžě Davidova:* věž krále Davida v Jeruzalémě, jejíž poloha je dnes neznámá; *s erkéři* s baštami (cum propugnaculis) – 8 *z výsosti Amón* z vrcholků pohoří Amána v Sýrii; *s vrchu Seir a Ermón:* Šenír, patrně jižní část pohoří Antilibanon v Sýrii; Hermón (Chermón), jeho nejvyšší hora na jihu; *pardových* pardálových – 11 *strdi* medu; *jsta* (duál) jsou; *kadilná* kadidla – 12 *súžená* uzavřená, zamčená; *znamenaná* zapečetěná – 13 *výpusti* výhonky (emissiones) – 14 *fistula* (lat. nom.): míněn aromatický kořen puškvorce (Calamus odoratus); *aloe:* vonné dřevo indického stromu Aquilaria agallochum – 15 *plovú* plynou, tekou – 16 *puolnoční... polední* severní... jižní (Aquilo... Auster); *prodmi* produj, prověj

(JONÁŠOVO PROROCTVÍ)

Kniha Jonášova proroctví se liší od ostatních starozákonních knih, označených jako proroctví, tím, že v ní obsah proroctví zcela ustupuje vyprávění o osudech proroka, který neuposlechl hospodinova nepohodlného rozkazu a hodlal se vyhnout jeho splnění útěkem. Není to tedy vlastně proroctví, jak bychom mohli soudit z názvu knihy, ale spíše krátká didaktická povídka.

Počínají se knihy Jonáše proroka

(Kapitola 1)

(1) I stalo se jest slovo božie k Jonášovi, synu Amaty, a řka: (2) „Vstaň a jdi do Niniven, města velikého, a kaž v něm, neb vstúpilo jest volánie zlosti jeho před mě.“ (3) I vstal jest Jonáš, aby utekl do Tarsu před hospodinem. I šel jest do Joppen a tu jest nalezl koráb jdúcí do Tarsu; i dal jest jim nájem a vstúpil naň, aby šel s nimi do Tarsu před obličejem božím. (4) Tehda poslal jest hospodin vietr veliký na moře. I stala se jest búře veliká na moři a koráb tápáše ústavně. (5) I vzbáchu se korábníci a vzvolachu mužie k bohu svému a uvrhli sú orudie, kteráž biechu v korábě, u moře, aby se oblehčil od nich; ale Jonáš sšel jest do vnitřností korábových i poče tu spáti dřiemaním velikým a těžkým. (6) I přistúpil jest k němu zprávce korábový a řekl jest jemu: „I co tě dřiemanie trápí? Vstaň a vzývaj boha tvého, zdaliť snad rozmyslí se buoh o nás a nezahynem.“ (7) I vece

muž k tovařiši svému: „Poďte a vrzme losy a zvieme, proč by se nám to zlé dálo.“ I vrhli sú losy a spadl jest los na Jonáše. (8) I vecechu k němu: „Pověz nám, pro koho to zlé jest nám, který jest obchod tvój a která jest země tvá a kam jdeš neb z kterého lidu jsi ty?“ (9) I řekl jest k nim: „Žid já jsem a pána boha nebeského já se bojím, jenžto jest učinil moře i zemi.“ (10) I báli sú se bázní velikú ti mužie a řekli sú k němu: „Co jsi učinil?“ Protož poznali sú to mužie na něm, ež před obličejem božím jest utiekal, neb jest byl jim pověděl Jonáš. (11) I vecechu k němu: „Co tobě učiníme, a přestane moře od nás?“ Neb moře jdieše a nadýmáše se na ně. (12) I vece k nim: „Vezměte mě a vrzte mě v moře, a přestaneť moře od vás. Neb vědě já, ež pro mě búře tato veliká přišla jest na vy.“ (13) I ploviechu mužie zase, aby se vrátili k zemi, i nemožiechu, neb moře jdieše a nadýmáše se na ně. (14) I volali sú k hospodinu a řekli sú: „Prosímeť, hospodine, abychme nezahynuli v bezživotí muže tohoto; a nedávaj na ny krve nevinné, neb ty, hospodine, jakož si chtěl, tak si učinil.“ (15) I vzali sú Jonáše i vrhli sú ho u moře. A přestalo jest moře od búřenie svého. (16) I báli sú se mužie bázní velikú hospodina a obětovali sú oběti hospodinu a slíbili sú sliby.

(Kapitola 2)

(1) I připravil jest hospodin rybu velikú, aby pohltila Jonáše. A byl jest Jonáš v břiše ryby tři dni a tři noci. (2) I modlil se jest Jonáš ku pánu bohu svému z břicha ryby (3) a řka: „Volal sem k hospodinu z zamúcenie mého, i uslyšal jest mě hospodin. Z břicha pekelného volal sem, a uslyšal jest hlas mój. (4) Uvrhl si mě do hlubiny v srdce moře a řeka mě jest oklíčila. Všecky vlny tvé i klokoči tvoji nade mnú sú šli, (5) a já sem řekl: ‚Zavržen sem od obezřenie očí tvú, ale však opět uzřím chrám svatý tvój.‘ (6) Oklíčily sú mě vody až do duše mé, propast ohradila jest mě, moře přikrylo jest hlavu mú. (7) K koncóm hor sstúpil sem, závory zemské zavřely sú mě na věky. A povzdvihneš z porušenie život mój, pane bože mój. (8) Když súžena bieše ve mně duše má, na hospodina sem vzpomanul, aby přišla k tobě modlitba má, k chrámu svatému tvému. (9) Jižto ostřiehají marnosti nadarmo, milosrdenstvie své opúštie. (10) Ale já v hlasu chvály obětovati budu tobě; což koli sem slíbil, splním za spasenie mé v hospodinu.“ (11) I řekl jest hospodin rybě: „Vyvrať jeho!“ I vyvrátila jest Jonáše na zemi.

(Kapitola 3)

(1) I stalo se jest slovo božie k Jonášovi po druhé a řka: (2) „Vstana jdiž do Niniven, města velikého, a kaž v něm kázanie, ješto já mluvím k tobě.“ (3) I vstal jest Jonáš i šel jest do Niniven podlé slova božieho; a Ninive bieše město veliké cesty se tři dni. (4) I poče Jonáš vcházeti do

města jednoho dne i volal jest a řka: „Ještě čtyřidceti dní a Ninive se podvrátí.“ (5) I uvěřili sú mužie ninivitští hospodinu. I přikázali sú puost a oděli sú se v pytle od větčieho až do menšieho. (6) I došlo jest slovo až ke králi ninivitskému; i vstal jest z stolice své a odvrhl jest rúcho své od sebe i oblékl se jest v pytel a sedl jest v popele; (7) i volal a řka v Ninive z úst králových a kniežat jeho řka: „Lidé i dobytčata, volové i bravové, neokúšejte ničehož, ani paseni buďte, a vody nepíte, (8) a přikryti buďte lidé i skuot, ať volají k hospodinu v síle, a obrať se muž od cesty své zlé a od nepravosti, kterážto jest v rukú jich. (9) Kto je vie, zda se obrátí, a odpustí buoh a navrátí se od prchánie hněvu svého a nezahyneme.“ (10) I uzřel jest hospodin skutek jich, že sú se obrátili od své cesty zlé. I smiloval se jest nad zlostí, jižto jest byl mluvil, aby učinil jim, a neučinil jest.

(Kapitola 4)

(1) I steskl jest sobě Jonáš steštěním velikým a rozhněval se jest. (2) A modlil se jest k hospodinu i řekl jest: „Prosím, hospodine, čili nenie toto slovo mé, když sem ještě v své zemi byl? A protož sem toho i hledal, abych utekl do Tarsu; neb vědě, ež si ty buoh milosrdný a milostivý i trpělivý a mnohého smilovánie a slitovánie maje nad zlostí. (3) A již, hospodine, prosímť, vezmi duši mú, nebo lepšie jest mně smrt nežli život.“ (4) I vece hospodin: „Co se zdá, dobře-li ty se hněváš, Jonáši?“ (5) I vyšel jest Jonáš z města i posadil se jest proti straně na vzchod slunce města. I učinil jest tu sám sobě stánek a sedieše pod ním v stienu, donidž by neuzřel, co se stane městu. (6) I připravil jest pán buoh břečtan a vzrostl jest nad hlavu Jonášovu, aby byl stien nad hlavú jeho a aby chránil jeho od vedra, neb se bieše upracoval. I obveselil se jest Jonáš nad břečtanem veselím velikým. (7) I připravil jest pán buoh črva od počátka svítanie nazajtřie i udeřil jest břečtánek a usechl jest. (8) A když jest vzešlo slunce, přikázal jest hospodin větru horkému a žhúciemu, i udeřilo jest slunce na hlavu Jonášovu i páléše jej vedro. I žádáše Jonáš duši své, aby umřela, a řka: „Lépe mi jest umřieti nežli živu býti.“ (9) I řekl jest hospodin k Jonášovi: „Zdá-liť se, Jonáši, ež se ty dobře hněváš z břečtana?“ I vece Jonáš: „Dobře se hněvám já až do smrti!“ (10) I vece hospodin: „Ty samého želéš břečtana, z něhožto jsi neusiloval, ani jsi ty toho neučinil, aby vzrostl, jenžto jest pod jednú se nocí narodil a pod jednú nocí zahynul. (11) A velíš mně pak neodpustiti Ninive, městu velikému, v němžto jest viece než dvadceti ke stu tisícóv lidí, jižto nevědie, co jest mezi pravicí a mezi levicí, a dobytek mnohý. Ale odpustím a smiluji se nad nimi, nebo veliké jest jméno mé.“

Kap. 1, 1 *k Jonášovi, synu Amaty:* Jonáš, jeden z tzv. malých proroků izraelských (asi z 8. stol. př. n. l.), pocházel z kmene Zabulon v Galileji a jeho otec se jmenoval Amata – 2 *do Niniven* (řec. akuz.): do Ninive, slavného asyrského města na vých.

III. Stvoření světa – iluminace v Padeřovské bibli

břehu řeky Tigris, naproti dnešnímu Mosulu; *zlosti* zlých skutků – 3 *do Tarsu:* jde zde o zámořskou krajinu, snad až v dnešním jihozáp. Španělsku, bohatou na kovy; *do Joppen* (řec. akuz.): do Joppe, tj. do Jaffy, přístavního města při Středozemním moři ve střední Palestině; *nájem* poplatek za plavbu – 4 *tápáše* (imperf.) *ústavně* potápěl se ustavičně (periclitabatur conteri) – 5 *vzbáchu se* (aor.) začali se bát, ulekli se; *orudie* náčiní; *do vnitřnosti korábových* do vnitřku korábu – 6 *zprávce korábový* velitel korábu, kapitán; *rozmysli se* rozpomene se – 8 *obchod* záležitosti, zájmy – 10 *ež že* – 11 *přestane... od nás* nechá nás na pokoji; *nadýmáše se* vzdouvalo se – 12 *vědě* vím; *na vy* na vás – 13 *ploviechu... zase* pluli zpět – 14 *v bezživotí* při smrti (in anima); *nedávaj na ny krve nevinné* nesvaluj na nás vinu za prolití nevinné krve

Kap. 2, 3 *z zamúcenie* ze zármutku – 4 *klokoči* víry (gurgites) – 5 *od obezřenie očí tvú* od pohledu tvých očí, z tvých očí – 6 *ohradila jest* obklopila – 7 *k koncóm* k spodkům (ad extrema); *z porušenie* ze zničení

Kap. 3, 3 *se tři dni* na tři dny – 4 *se podvrátí* bude vyvráceno – 5 *od větčieho až do menšieho* (podle lat. a majore usque ad minorem) od největšího až do nejmenšího – 8 *obrať se* ať se odvrátí – 9 *od prchánie* od prchlivosti

Kap. 4, 1 *stěštěním* steskem, trápením – 2 *čili* zdali; *sem hledal* pokoušel, snažil jsem se; *nad zlostí* nad zlobou, špatností – 5 *na vzchod slunce* východní; *donidž* dokud – 7 *připravil jest* nastrojil; *udeřil jest* napadl – 9 *z břečtana* kvůli břečťanu – 10 *z něhožto jsi neusiloval* s nímž jsi neměl práci – 11 *dvadceti ke stu* sto dvacet; *nebo* neboť

(JANOVA PAŠIJE)

Ježíšovo umučení bylo vedle jeho narození nejčastějším motivem středověkého umění, zvláště výtvarného (srov. např. cykly oltářních obrazů tzv. Vyšebrodského a Třeboňského mistra ze 14. století). Vyprávění Janova evangelia o této události bylo středověkým lidem obecně známo především z velkopátečních pašijí. Ty spolu s pašijovými texty ostatních evangelií, tvořícími součást liturgie předvelikonočního týdne, byly i základem lidových pašijových her, jejichž tradice se udržuje od středověku místy až podnes.

(Jan 18-19)

(Kapitola 18)

(1) To když pověděě Ježíš, šel jest s učedlníky svými přěs prúd Cedrový, kdežto bieše zahrada, v nižto vjide i učedlníci jeho. (2) A vědieše Jidáš, jenž ho zrazováše, miesto to, neb Ježíš často vcházieše tam s učedlníky svými. (3) Tehdy, když Jidáš bieše vzal zástup a od biskupóv a od zákonníkóv sluhy, přijide tam s laternami a s pochodněmi a s oděním. (4) Tehdy Ježíš věda všěcky věci, kteréž příštie biechu na něho, pojide proti nim a vecě jim: „Koho hledáte?" (5) Odpověděchu: „Ježíšě Nazaretského." Vecě jim Ježíš: „Já sem." A stáše i Jidáš, jenž ho zrazováše, s nimi. (6) Proto, že jim jest řekl: „Já sem," odjidechu zpět a padechu na zemi. (7) Tehdy opět otáza jich Ježíš: „Koho hledáte?" A oni řekli sú: „Ježíšě Nazaretského." (8) Odpověděě jim: „Řekl sem vám, že já sem. Protož poněvadž mne hledáte, nechte těchto

odjíti." (9) Aby sě naplnila řěč, kterúž jest řekl, že „kterés mi dal, neztratil sem z nich ižádného." (10) Tehdy Šimon Petr maje meč vytrže jej i zbi sluhu biskupova a uťa ucho jeho pravé; a bieše jméno sluzě Malchus. (11) Protož vecě Ježíš Petrovi: „Pusť meč v nožnicě! Kalich, kterýž mně jest dal otec, nechceš, abych pil jej?"

(12) Tehdy zástup a služebníci popadechu Ježíšě a svázachu. (13) I přivedechu jej k Annášovi najprvé, neb bieše test Kaifášóv, jenž biskupem toho léta bieše. (14) A bieše Kaifáš, jenž radu bieše dal Židóm, že jest úžitečné, aby jeden člověk umřěl za lid, a netoliko za lid, ale aby syny božie shromazdil v jednotu. (15) A jdieše po Ježíšovi Šimon Petr a jiný učedlník. A ten učedlník známý bieše biskupovi, i vjide s Ježíšem do sieni biskupovy. (16) Ale Petr stáše ve dveřích vně. Tehdy vyjide jiný ten učedlník, jenž bieše známý biskupovi, i řekl jest vrátnéj, a uvede Petra. (17) Tehdy vecě Petrovi dievka vrátná: „Zdali i ty si z učedlníkóv člověka tohoto?" Vecě on: „Nejsem." (18) I stáchu sluhy a úřědníci u uhlé, nebo zima bieše, a shřiováchu sě; a bieše s nimi i Petr stoje a hřějieše sě. (19) Tehdy biskup tázáše Ježíšě o učedlníciech a o učení jeho. (20) Odpovědě jemu Ježíš: „Já zěvně mluvil sem světu; já sem vždycky učil v školách a v chrámě, kdežto všickni Židé scházějí sě, a v skrýši sem nemluvil nic. (21) Co mne tiežeš? Otěž těch, kteří sú slyšěli, co sem mluvil jim! Aj, tiť vědie, co sem já pravil." (22) To když povědě, jeden při tom stoje z služebníkóv da políček Ježíšovi řka: „Tak-li odpoviedáš biskupovi?" (23) Odpovědě jemu Ježíš: „Ač sem zle promluvil, svědečstvie vydaj o zlém; a pakli dobřě, proč mě tepeš?" (24) I posla jej Annáš k Kaifášovi biskupovi. (25) A bieše Šimon Petr stoje a hřějieše sě. Protož řekli sú jemu: „Zdali i ty z učedlníkóv jeho jsi?" Zapřě on a vecě: „Nejsem." (26) Vecě jeden z slúh biskupa, přietel toho, jehož Petr uťal ucho: „Však sem já tě viděl v zahradě s ním." (27) Tehdy opět zapřěl jest Petr, a ihned kokot zazpieva.

(28) Tehdy přivedechu Ježíšě od Kaifášě na radní dóm; a bieše ráno. A oni sú nevešli v radní dóm, aby sebe nepoškvrnili, ale aby jedli beránka. (29) Tehdy vyjide Pilát k nim ven a vecě jim: „Kterú žalobu vedete proti člověku tomuto?" (30) Odpověděli sú a řekli sú jemu: „Byť tento nebyl zločinitel, nedali bychom jeho tobě. (31) Tehdy vecě jim Pilát: „Vezměte vy jej a podlé zákona vašeho suďte ho." Protož řekli sú Židé: „Nám neslušie zabiti žádného." (32) Aby sě řěč Ježíšova naplnila, kterúž jest řekl znamenajíce, kterú smrtí by měl umřieti. (33) Tehdy vjide v dóm Pilát a povolav Ježíšě vecě jemu: „Ty-li jsi král židovský?" (34) Odpovědě jemu Ježíš: „Sám od sebe to dieš, čili jiní pravili sú tobě o mně?" (35) Odpovědě Pilát: „Zdali já Žid sem? Lid tvój a biskupové tvoji dali sú mi tě. Cos učinil?" (36) Odpovědě Ježíš: „Královstvie mé nenie s tohoto světa; byť královstvie mé bylo s tohoto světa, služebníci moji jistě bránili by mne, abych nebyl dán Židóm: ale královstvie mé nenie odsud." (37) Protož řekl jemu Pilát: „Tehdy

král si ty?" Odpovědě Ježíš: „Ty dieš, že já král sem; já sem na to narodil sě a k tomu sem přišel na svět, abych svědectvie vydal pravdě. Každý, ktož jest z pravdy, slyší hlas mój." (38) Vecě jemu Pilát: „Co jest pravda?" A když to povědě, opět vyjide k Židóm a vecě jim: „Já žádné nenalézám na něm viny. (39) Ale jest obyčěj, abych vám jednoho pustil na Velikú noc, protož, chcete-li, pustím vám krále židovského?" (40) Zvolachu opět všickni řkúce: „Ne toho, ale Barrabášě!" A bieše Barrabáš lotr.

(Kapitola 19)

(1) Protož tehdy skrúti Pilát Ježíšě a bičoval jest. (2) A rytieři spletše korunu z trnie vložichu na hlavu jeho a rúchem zlatohlavovým oděchu jej. (3) A přicházíechu k němu a řiekáchu: „Zdráv, králi židovský!" a dáváchu jemu políčky.

(4) I vyjide Pilát opět ven a vecě jim: „Aj, vyveduť ho vám ven, abyste poznali, že na něm nižádné viny nenalézám." (5) Tehdy vyjide Ježíš nesa trnovú korunu a zlatohlavové rúcho; i vecě jim: „Aj, člověk!" (6) Protož když uzřěchu biskupové ho a služebníci, voláchu řkúce: „Ukřižuj, ukřižuj ho!" Vecě jim Pilát: „Vezměte vy ho a ukřižujte, neb já nenalézám na něm viny." (7) Odpověděchu jemu Židé: „My zákon máme a podlé zákona má umřieti, neb sě jest synem božím činil." (8) Tehdy když uslyšě Pilát tu řěč, viece bál sě jest. (9) A všel jest v dóm radní a opět vecě Ježíšovi: „Odkud si ty?" Ale Ježíš odpovědi nedal jest jemu. (10) Protož vecě jemu Pilát: „Mně nemluvíš, nevieš, že moc mám ukřižovati tě a moc mám pustiti tě?" (11) Odpovědě Ježíš: „Neměl by moci proti mně žádné, by tobě nebylo dáno shóry. Protož kto mě jest dal tobě, větší hřiech má." (12) A od té chvíle hledáše Pilát propustiti ho, ale Židé voláchu: „Pustíš-li tohoto, nejsi přietel ciesařóv; neb každý, ktož sě králem činí, protiví sě císaři." (13) Tehdy Pilát, když uslyšě ty řěči, vyvede ven Ježíšě i sěde na stolici súdnéj na miestě, jenž slóve Likostratos a židovsky Gabata. (14) A to sě dějieše v pátek přěd Velikú nocí jako v šestú hodinu. I vecě k Židóm Pilát: „Aj, král váš!" (15) A oni voláchu: „Ukřižuj jej!" I vecě jim Pilát: „Králeť vašeho ukřižuji?" Odpověděchu biskupové: „Nemáme krále, jedno ciesařě!" (16) Protož tehdy dal jest jim jeho, aby byl ukřižován. Tehdy sú vzěli Ježíšě i vyvedli.

(17) A nesa sobě kříž vyšel jest na to miesto, ješto slóve popravné, židovsky Golgata, (18) kdež sú ukřižovali ho a s ním jiná dva s uobú stranú, ale u prostředku Ježíšě. (19) A napsal jest i vinu jeho Pilát a položil na kříži svrchu. A bieše psáno: Ježíš Nazaretský, král židovský. (20) A to písmo mnozí sú čtli z Židóv, nebo blízko bieše miesto, kdežto ukřižován bieše Ježíš; a bieše psáno židovsky a řečsky a latíně. (21) Protož praviechu Pilátovi biskupové židovští: „Neroď psáti: Král židovský, ale on jest řekl:

Král sem židovský." (22) Odpověďě Pilát: „Co sem psal, psal sem." (23) Tehdy rytieři, když sú ukřižovali jeho, vzěli sú rúcho jeho – a učinili sú čtyři diely, každému rytieři diel – a sukni. A bieše sukně nešitá, se svrchku setkaná skrzě. (24) Protož řekli sú sami k sobě: „Nerozdělujme jie, ale losujme o ni, čie bude." Aby sě naplnilo, jenž die: Dělili sú rúcho mé sobě a na rúcho mé pustili sú losy. A rytieři zajisté ty věci učinili sú.

(25) I stáše podlé křížě Ježíšova mátě jeho a sestra mateře jeho, Maria Kleofé, a Maria Magdalena. (26) Tehdy když uzřě Ježíš matku a učedlníka stojícieho, jehož milováše Ježíš, vecě mateři svéj: „Ženo, aj, syn tvój!" (27) Potom vecě učedlníkovi: „Aj, matka tvá!" A v tej hodině přijal ji učedlník za svú. (28) Potom věda Ježíš, že již všěcky věci dokonány sú, aby sě naplnilo písmo, dě: „Žiezním." (29) A tu bieše osudie postaveno octa plno. A oni húbu plnú octa yzopem obloživše, podáváchu ustóm jeho. (30) Tehdy když bieše přijal Ježíš ocet, řekl: „Dokonáno jest." A nakloniv hlavu dal jesti duch.

Kap. 18, 1 *přěs prúd Cedrový:* za potok Cedron, který protéká údolím na vých. straně Jeruzaléma; *zahrada:* olivová zahrada Getsemane na úpatí Olivetské hory; *vjide* (aor.) vešel – 2 *vědieše* (imperf.) znal; *Jidáš:* jeden z původních 12 učedníků Ježíšových – 3 *od biskupóv:* od velekněží židovských; *od zákonníkóv:* od farizejů, v. pozn. k Mat. 5,20 na s. 456; *s laternami* s lucernami; *s oděním* s výzbrojí, se zbraněmi – 4 *příštie biechu* (imperf.) měly přijít; *pojide* (aor.) popošel – 9 *kterúž jest řekl:* srov. Jan 6,39 – 10 *Šimon Petr:* přední z 12 Ježíšových učedníků (apoštolů); *zbi* udeřil – 11 *pusť... v nožnicě* vlož zpět do pochvy

13 *k Annášovi:* jeruzalémský velekněz (6-15 n. l.); *test* tchán; *Kaifášóv:* Josef Kaifáš, od r. 18 n. l. nástupce Annášův v úřadě velekněze – 14 *aby shromazdil v jednotu* aby sjednotil – 20 *v školách:* v synagogách, tj. v bohoslužebných shromaždištích, jež sloužila současně jako školy a jako soudní síně – 21 *otěž* otaž se – 26 *přietel* příbuzný (cognatus) – 27 *kokot* kohout

28 *na radní dóm:* do úřední budovy římských místodržících, patrně v hradu Antonia v sousedství jeruzalémského chrámu (in praetorium); *aby jedli beránka:* tj. aby mohli jíst beránka, jak vyžadoval židovský předpis na svátek velikonoc – 29 *vyjide* vyšel; *Pilát:* Pontius Pilatus, pátý místodržící v římské provincii Judea (asi 26-36 n. l.) – 30 *zločinitel* zločinec – 32 *znamenajíce* oznamuje (significans); srov. Mat. 16,21 – 39 *na Veliků noc* o velikonocích – 40 *Barrabáš:* podněcovatel nepokojů proti římské vládě v Judeji

Kap. 19, 1 *skrúti* (aor.) spoutal, svázal – 2 *rytieři* vojáci, římští legionáři; *zlatohlavovým* nachovým, šarlatovým – 11 *jest dal* vydal – 12 *císaři:* tj. císaři římskému, jímž byl tehdy Tiberius (vládl 14-37 n. l.) – 13 *Likostratos... Gabata:* lithostrótos (řec.), gabbata (hebr.), vnější, kameny dlážděné nádvoří místodržitelského paláce – 14 *v šestú hodinu:* okolo poledne (denní hodiny se počítaly od rána)

17 *Golgata:* Golgota (hebr.), Calvaria (lat.), popraviště na skalnatém pahorku při severních hradbách Jeruzaléma – 20 *písmo* nápis; *latině* latinsky – 21 *neroď psáti* nepiš – 23 *rúcho... a sukni:* zde patrně svrchní přehoz, spínaný na rameni sponou, který se oblékal přes sukni (podobnou košili), sahající až po kotníky a přepásanou v pase; *nešitá* nesešívaná; *se svrchku setkaná skrzě* od vrchu utkaná vcelku (desuper contexta per totum) – 24 *jenž die:* srov. Ž. 21,19; *pustili* hodili

25 *Maria Kleofé:* Maria Kleofášova, jedna z žen, které provázely Ježíše už z Galileje; *Maria Magdalena:* Maria z Magdaly v Galileji, na záp. pobřeží Genezaretského jezera – 26 *učedlníka:* Jana, syna Zebedeova, pozdějšího evangelistu

28 *aby sě naplnilo písmo:* srov. Ž. 68,22 – 29 *osudie* nádoba; *yzopem obloživše:* na větvičkách yzopu; srov. pozn. k Ž. 50,9 na s. 452 – 30 *dal jesti* vydal, vypusti

(PAVLOVO OBRÁCENÍ)

Novozákonní kniha Skutků apoštolských navazuje na vyprávění evangelií. Jejím obsahem je šíření křesťanského učení z původního jeruzalémského centra mezi palestinskými Židy a odtud dále po středomořském pobřeží k pohanům. Příběh obrácení původního židovského pronásledovatele křesťanů Šavla z Tarsu tvoří uzlový bod v této historii o rozšiřování křesťanství, protože Šavel se stal nejen Pavlem a křesťanem, ale i hlavním iniciátorem hlásání dosud židovského křesťanství mezi pohany.

(Skutky 9)

(1) Ale Šavel, ještě dychtě hrózami a bitími proti učedlníkóm páně, přistúpil ke kniežeti kněžskému (2) i uprosil ot něho listy do Damašku k sboróm židovským, aby nalezl-li by které té cesty muže a ženy, svázané přivedl do Jeruzaléma. (3) A když cestu činieše, přihodilo se, že přibližováše se k Damašku; a ihned obklíčilo jej světlo s nebe. (4) A pad na zemi slyšal hlas řkúcí jemu: „Šavle, Šavle, co mi se protivíš?“ (5) Jenžto řekl: „Kto jsi, pane?“ A on: „Já jsem Ježíš Nazaretský, jemuž ty se protivíš. Tvrdo jest tobě proti ostnu zpiečiti se.“ (6) A on třesa se a divě se řekl: „Pane, co mi kážeš činiti?“ (7) A pán k němu: „Vstaň a vejdi do města a povědieno bude tobě, co ty máš činiti.“ Ale mužie ti, kteříž jdiechu s ním, stáchu zstrašeni jsúce, slyšiece zajisté hlas, ale nižádného nevidúce. (8) I vstal Šavel s země a otevřev oči nic nevidieše. A mezi rukama jeho táhnúce uvedli do Damašku. (9) I byl tři dni nevida a nejedl ani pil.

(10) A bieše jeden učedlník v Damašku, jménem Ananiáš, i řekl k němu u vidění pán: „Ananiáši!“ A on vece: „Aj, já, pane!“ (11) A pán k němu: „Vstana jdi do ulice, jenž slóve Pravá, a hledaj v domu Judově Šavla, jménem Tarsenského, neb aj, modlíť se! (12) A vidíť muže, Ananiáše jménem, vcházejícieho a vkládajícieho jemu ruce, aby zrak přijal.“ (13) I otpověděl jest Ananiáš: „Pane, slyšal sem ot mnohých o muži tom, kterak mnohé zlé věci svatým tvým učinil v Jeruzalémě. (14) A tenť má moc ot kniežat kněžských svazovati všecky, kteříž vzývají jméno tvé.“ (15) I řekl k němu pán: „Jdi, neb osudie vyvolené jest mi tento, aby nesl jméno mé před králi a před pohany i před syny israhelskými. (16) Já zajisté ukáži jemu, kterak mnohé věci on musí trpěti pro jméno mé.“ (17) I otšél Ananiáš a všél do domu a vkládaje jemu ruce řekl: „Šavle, bratře, pán Ježíš poslal mě, jenž se ukázal tobě na cestě, jížtos šél, aby viděl a naplněn byl duchem

svatým." (18) A ihned spadly s óčí jeho jakožto lupiny a viděnie přijal. A vstav pokřstěn jest. (19) A když přijal pokrm, posilnil se jest. I byl s učedlníky, kteříž biechu v Damašku, přes několik dnóv. (20) A ihned všed do sboróv kázáše Ježíše, že on jest syn boží. (21) I diviechu se všickni, kteříž jeho slyšiechu, a praviechu: „Však jest tento, jenž vybíjieše v Jeruzalémě ty, kteříž vzýváchu jméno toto; a sem jest k tomu přišél, aby je svieže přivedl k kniežatóm kněžským." (22) Ale Šavel mnoho viece rozmáháše se a hanieše Židy, kteříž bydléchu v Damašku, potvrzuje, že tento jest Kristus.

(23) A když se naplnili dnové mnozí, radu učinili Židé, aby jeho zabili. (24) Ale známi učiněni jsú Šavlovi úkladové jich. A ostřieháchu i bran ve dne i v noci, aby ho zabili. (25) Ale vzemše ho učedlníci jeho v noci přes zed pustili ho spustivše v koši. (26) A když přišél do Jeruzaléma, pokúšieše se přivinúti k učedlníkóm, a všickni bojiechu se jeho nevěřiece, že by byl učedlníkem. (27) Ale Barnabáš pojem jeho vedl k apoštolóm a vypravil jim, kterak by na cestě viděl pána a že mluvil jest jemu a kterak v Damašku věrně činil ve jménu Ježíšovu. (28) I bieše s nimi vchodě i vychodě v Jeruzalémě, věrně čině ve jménu páně. (29) Mluvieše také s pohany a hádáše se s Řeky, ale oni hledáchu ho zabiti. (30) To když poznachu bratřie, provodili sú ho do Cezaree a pustili ho do Tarsu.

1 *Šavel* (Saulus): původní jméno apoštola Pavla před obrácením; *dychtě* jsa udýchán, soptě (spirans); *hrózami* ukrutenstvími; *ke kniežeti kněžskému* k nejvyššímu knězi židovskému – 2 *uprosil* vyprosil si; *do Damašku:* do hlavního města římské provincie Syria; *k sboróm židovským* k náboženským obcím židovským (ad synagogas); *té cesty* té víry, tj. křesťanské – 5 *zpiečiti se* zpěčovati se, vzpírati se (calcitrare) – 8 *mezi rukama* za ruce (ad manus) – 9 *ani pil* ani nepil

10 *Ananiáš:* blíže neznámý Ježíšův učedník, podle tradice pozdější biskup v Damašku – 11 *Pravá:* Přímá (Rectus), dodnes zachovaná asi 2 km dlouhá starověká tepna města; *v domu Judově:* osoba blíže neznámá; *Šavla, jménem Tarsenského:* podle rodiště Šavlova, jímž byl Tarsos (lat. Tarsus), řecké město na jihu Malé Asie při Středozemním moři, s početnou židovskou kolonií – 15 *osudie* nádoba, nástroj – 17 *otšél* odešel; *aby viděl* abys viděl – 18 *lupiny* šupiny, slupky (squamae) – 22 *mnoho viece rozmáháše se* (imperf.) mnohem více si získával lidi; *hanieše* zahanboval

24 *ostřieháchu* (imperf.) střehli – 25 *vzemše* vzavše – 26 *se přivinúti* připojiti se – 27 *Barnabáš:* Ježíšův učedník a druh Šavlův, spolu s ním později přijatý mezi apoštoly; *pojem* pojav, vzav; *vypravil* pověděl; *kterak by... viděl* jak viděl, že viděl – 28 *vchodě i vychodě* vcházeje i vycházeje – 29 *hledáchu* pokoušeli se – 30 *provodili sú* vyprovodili; *do Cezaree:* Caesarea Maritima (tj. přímořská), přístavní město na severu Palestiny, sídlo římských místodržících v Judeji

(NEBESKÝ JERUZALÉM)

Janovo Zjevení neboli Apokalypsa je závěrečnou knihou Nového zákona. Tematicky vychází téměř zcela ze starozákonních proroků a je samo básnickým proroctvím. Vzniklo po pádu Jeruzaléma a po porážce židovského povstání proti

Římanům v r. 70 n. l. Jeho předmětem je vidění obnovy Jeruzaléma, daleko skvělejšího, než byl Jeruzalém starý, pod vládou Mesiáše, který založí tisícileté království. Obsah proroctví byl tedy původně zcela pozemský. Mystický výklad je pozdější, z doby, kdy bylo Janovo Zjevení přijato mezi křesťanské kanonické texty a kdy bylo v jeho obsahu spatřováno vidění budoucnosti křesťanstva.

Výkladu Janova Zjevení bylo ve středověké literatuře věnováno mnoho pozornosti. U nás se jím zabýval např. Jakoubek ze Stříbra (srov. zde v 1. sv. na s. 239). Za husitství a později za reformace byly některé části Apokalypsy (např. vidění nevěstky jedoucí na sedmihlavé šelmě v 17. kapitole) vykládány jako proroctví úpadku římské církve (srov. zde na s. 31).

(Zjevení 21)

(1) A viděl sem nebe nové a zemi novú, neb prvnie nebe a prvnie země otešla jest a moře již nenie. (2) A já, Jan, viděl sem město svaté Jeruzalém nový sstupující s nebe ot boha, připravený, jakožto nevěstu ozdobenú muži svému. (3) I slyšal sem hlas veliký z trónu řkúcí: „Aj toť, stan boží s lidmi, a bude s nimi bydliti, a oni lid jeho budú, a on bóh s nimi bude jich bóh. (4) A setře bóh každú slzu ot očí jich a smrt již viece nebude ani lkánie ani křik, ani bolest bude viece, neb sú prvnie pominuly."

(5) I řekl jest ten, jenž sedieše na trónu: „Aj toť, všěcky věci nové činím." I vece mi: „Piš, že sú tato slova převěrná a pravá." (6) I vece mi: „Stalo sě jest. Já jsem alfa i omega, počátek i skonánie; já žieznivému dám z studnice vody živé darmo. (7) Ktož svítězí, bude tiem vládnúti; a já jemu budu v boha, a on mně bude v syna. (8) Ale strašlivým a nevěřícím a prokletým a vražedlníkóm a smilníkóm a modlosluhám a všěm lhářóm diel jich bude v jezeru hořiciem ohněm a sírú." Jenž jest smrt druhá.

(9) I přijide ke mně jeden z sedmi anjelóv, majících báně plny sedmi ran posledních, a mluvil jest se mnú řka: „Poď, ukáži tobě nevěstu, ženu beránkovu." (10) I zdviže mě v duchu na horu vysokú a velikú a ukáza mi město svaté Jeruzalém sstupujíce s nebe od boha, (11) majíce oslavnost boží. A světlo jeho podobné k kameni drahému, jakžto k kameni jaspis a jako křistal. (12) A mějieše zed velikú a vysokú mající bran dvanádst; a na branách anjelóv dvanádst a jména napsána, ješto jsú jména dvanádsti pokolení synóv izrahelských. (13) Od východu brány tři, ot puolnoci brány tři, ot západu brány tři, ot poledne brány tři. (14) A zed městská majíc základóv dvanádst a v nich dvanádst jmen dvanádsti apoštolóv a beránka. (15) A ten, ješto se mnú mluvieše, mějieše mieru trestní zlatú, aby změřil město a brány jeho i zed. (16) A město na čtyři hrany posazeno jest a dlúhost jeho tolika jest, jako jest i širokost. I změřil jest město tú třstí zlatú za dvanádst tisícóv honóv; dlúhost a širokost a vysokost jeho vše jedné miery jsú. (17) I změřil jest zdi jeho sto čtyřidceti čtyř loket měrú člověka, jenž jest anjela. (18) A bieše stavenie zdi jeho z kamenie jaspidového, ale samo

město zlato čisté, podobné k čistému stklu. (19) Základové zdi městské všelikým kamenem drahým okrášleni. Základ prvý jaspis, druhý zafirus, třetí kalcedonius, čtvrtý smaragdus, (20) pátý sardonix, šestý sardius, sedmý kryzolitus, osmý beryllus, devátý topazius, desátý kryzopassus, jedenádstý jacinktus, dvanádstý ametystus. (21) A dvanádst bran: dvanádst perel jest po všech, a každá brána ze všelikých vlastních perel; a ulice městské zlato čisté jako stklo přesvětlé.

(22) A chrámu sem neviděl v tom městě, nebo pán bóh všemohúcí chrám jeho jest a beránek. (23) A město nepotřebuje sluncě ani měsiecě, aby v něm svietily, neb světlost božie osvěcuje to město a lucerna jeho beránek jest. (24) I budú choditi národové v světlosti jeho, a králové zemští přinesú chválu svú a čest do něho. (25) A brány jeho nebudú zavřěny přes den, neb tam noci nebude. (26) A přinesú chválu a čest národóv do něho. (27) A nevejde do něho nic poškvrněného a čině ohavnost a lež, jediné ti, ješto jsú napsáni v knihách života a beránka.

1 *otešla jest* pominula – 2 *Jan:* apoštol Jan Evangelista, jemuž bylo starou tradicí připisováno autorství Zjevení – 3 *aj toť* ejhle; *stan* stánek

5 *převěrná* velmi věrohodná (fidelissima) – 6 *skonánie* konec; *darmo* zdarma – 8 *strašlivým* bázlivým; *modlosluhám* modloslužebníkům; *diel* úděl; *v jezeru hořiciem:* vykládá se jako obraz očistce (in stagno)

9 *z sedmi anjelóv* asi: ze sedmi andělských ochránců židovských sborů; *báně* baňky, misky (phialas); *sedmi ran posledních:* sedmi trestů posledního soudu; *nevěstu, ženu beránkovu*: vykládá se jako církev křesťanská, nevěsta Beránka božího, tj. Krista – 11 *oslavnost* slávu (claritatem) – 12 *dvanádsti pokolení synóv izrahelských:* dvanácti kmenů izraelských, odvozujících svůj původ od dvanácti synů Jákobových – 13 *ot puolnoci... ot poledne* od severu... od jihu – 14 *beránka:* tj. Krista – 15 *trestní* ze třtiny – 16 *na čtyři hrany posazeno* do čtverce uspořádáno; *tolika* stejně taková, stejná; *třstí* třtinou – 18 *stavenie* stavba; *jaspidového* jaspisového; *k čistému stklu* křišťálu – 19 *zafirus* (lat. nom., pod. dále) safír; *kalcedonius* chalcedon; *smaragdus* smaragd – 20 *sardonix* odrůda chalcedonu; *sardius* sardis, odrůda achátu; *kryzolitus* chryzolit, odrůda olivínu; *beryllus* beryl, odrůda smaragdu; *topazius* topas; *kryzopassus* chryzopras; *jacinktus* hyacint, odrůda cirkonu; *ametystus* ametyst – 21 *ze všelikých vlastních perel* z jednotlivých druhů perel; *přesvětlé* dokonale průhledné

23 *osvěcuje* osvětluje, ozařuje – 27 *ohavnost* ohavné skutky (abominationem); *v knihách života a beránka* (in libro vitae Agni): v knize života Beránkova, tj. Kristova, v knize vyvolených k spáse (srov. 2 Tim. 2,19, Zjev. 3,5 a 13,8)

Poznámky ediční

Výběr základních i variačních textů otištěných ukázek se opírá o studii V. Kyase, Dobrovského třídění českých biblických rukopisů ve světle pramenů, Josef Dobrovský 1753-1953, Sborník studií k dvoustému výročí narození, Praha 1953, s. 227 až 300. Soupis českých biblických památek uveřejnili B. Ryba a V. Kyas ve Věstníku ČAVU 61, 1952, s. 37-45.

Bylo užito těchto rukopisů, seřazených zde pro přehlednost podle zkratek: